

Et Kvindeliv. Ilia Fibiger

Forord til den elektroniske udgave

Denne biographi over *Ilia Fibiger* av **Margrethe Fibiger** (1846-1927) er digitalisert 2015 av det Kongelige Bibliotek i Kjøbenhavn og tilpasset for Projekt Runeberg i juni 2016 av Ralph E

ET KVINDELIV

— ILIA FIBIGER —

SKILDRET AF MARGRETHE FIBIGER

KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

Trykt hos J. Jørgensen & Co. (M. A. Hannover)

1894I.

1817—1844.

»Yndige Land,

hvor i min Ungdom jeg boede og bygged !

Bølgebeskyllet af kølige Strand,

og at løvkronede Træer overskygget!

Kan jeg ej komme derhen?

Kan jeg dog aldrig, dog aldrig didkomme igen?

Skygge der var,

skraanende Dale, omhvælvet af højeste Himmel.

Aftnen var liflig, og Natten saa klar;

stille nedblinkede Stjernernes Vrimmel.

Enkelt et Stjerneskud gik

lovende hen for det ønskende, drømmende Blik.i

Ilia Fibiger.

13 a Lieutenant Johan Adolf Fibiger, en og tyve Aar gammel, i Oktober 1812 hjemførte sin tre Aar yngre Brud, Margrethe Cecilia Aasen, med hvem han havde været forlovet siden hendes Konfirmation, var det saa smukt et Par, at de vakte Opmærksomhed, hvor de viste sig. Han en kraftigt bygget Skikkelse med smukke, stort skaarne Træk og en Fylde af mørkebrunt krøllet Haar, hun fin og sårt med et blegt, ovalt Ansigt,

indrammet af et silkeblødt, sortlokket Haar, og hvorfra et Par drømmende, melankolske Øjne skuede ud.

De unge Folk satte Ro under ret haarde Vilkaar. Han havde Gæld at afbetale fra Ungkarledagene, og for at bøde paa Indtægternes Knaphed havde de i de første Aar af deres Ægteskab Kostgængere, mest Elever paa Landkadet-Akademiet, hvor Johan Adolf omtrent samtidig med sit Giftermaal var bleven ansat som Lærer i Mathematik. Snart tiltog imidlertid deres egen Børneflok saaledes i Antal, at den unge, altid skrøbelige Hustrus Kræfter ikke rakte videre end til at skøtte sine egne.

De var hver for sig særdeles vel begavede, men deres højst forskellige Naturer samstemmede ikke. Allerede i Forlovelsesdagene havde hun i Følelsen deraf flere Gange villet hæve Forholdet imellem dem, men i sin lidenskabelige Forelskelse og sangvinsk, som han var, havde han bestandig overtalt hende til at holde fast ved ham. Efterhaanden som der nu stilledes stedse større Krav til dem hver især som Familieforsørgere, fjernedes de mer og mer fra hinanden, uden at Misstemningen imellem dem, mærkelig nok, kastede Skygge over Børnenes Tilværelse i Hjemmet. Han gav sig helt hen til sit Arbejde, — sin i Aarenes Løb stadig mere udvidede Lærergerning ved Akademiet, krigsvidenskabelige Studier og sin dermed forbundne meget omfattende Forfattervirksomhed —

ligesom han ogsaa med Iver og Frisind deltog i den Smule offentlige Liv, der rørte sig i Tiden; hun overførte paa sine Børn al den lidenskabelige Ømhed, som hendes Natur rummede.

Ilia Marie, deres tredje Barn og ældste Datter, blev født den 5te Oktober 1817. De øvrige otte Børn var: Adolf, født 1813, død 1841 som Kaptain i Ingeniørkorpset; Axel, Fader til denne Biografis Forf., født 1815, død 1882 som pensioneret Oberst af Rytteriet; Amalie; Sigrid, død 1872; Otto, født 1824, død 1881 som Rektor ved Horsens lærde Skole; Anna, Enke efter Pastor Gjellerup, Moder til Digteren Karl Gjellerup; Vilhelm, født 1828, theologisk Kandidat, død i Neapel 1853, samt Forfatterinden Mathilde Fibiger (Clara Raphael) født 1830, død 1872 som Telegrafistinde i Aarhus*).

Det noget aparte Navn Ilia stammede fra, at Faderen i Forlovelsesdagene kaldte sin Brud saaledes, forkortende det ene af hendes Fornavne Cecilia.

Efter begge Forældrene tog Ilia aandelig Arv. Fra Moderen havde hun sin udpræget kvindelige, lidenskabelige Natur, sin levende Fantasi og sit medfødte Hang til Sværmeri, fra Faderen sin

*) I »Clara Raphael, et Livsbillede« (1891), første Afsnit, er der alt givet en udførligere Skildring af Forældrene og Barndomshjemmet. I »Museum«s Marts-Hefte (1894) findes en Biografi af Aclolf Fibiger.

Virketrang, sin varme Følelse for Fædrelandet, Friheden og Almuen.

Trods al sin Dygtighed og Flid, og skønt han selv var i høj Grad nøjsom, stred Johan Adolf Fibiger hele sit Liv igennem en fortvivlet Kamp for at skaffe sin talrige Familie det nødvendige. Børnene voxede derfor op i den største Tarvelighed og Stilhed i Hjemmet og havde alle deres Glæder indenfor dette.

Som Barn var Ilia stille og drømmende, men glad af Sind. Hun og den lidt ældre Broder Axel kunde som smaa ikke ret vel forliges, men endnu mindre undvære hinanden, især ikke ved deres Kortspil, hvortil de, hun især, var lidenskabeligt hengivne allerede i saa ung en Alder, at de, siddende hver paa sin Skammel, benyttede en Stol som Spillebord. Da det var dem forbudt at spille om Skillinger, spillede de om Pebermyntekager, som Broderen stadig blev hende skyldig i Hundredvis, thi Heldet var stedse paa hendes Side. Hun vilde gerne hovmesterere ham, men det lod han sig ikke byde. Det gik da jævnlig over til Haandgribeligheder, hvor hun kom tilkort og løb ind og sladrede til Faderen, hvis Yndling hun var som lille, og som altid gav hende Medhold.

Med Undervisningen var det smaat bevendt. Smaapigerne gik, somme Tider hver Dag, tit kun hveranden, i Skole hos »Betsi« i St. Peder-

stræde. Skønt samme Betsi ellers var en myndig Dame og ingenlunde uden Kundskaber, forkælede hun dem dog mere, end hun belærte dem, og forstod alligevel ikke at vinde deres Hengivenhed, thi den Dag, da de ikke skulde til Betsi, var en Festdag. Saa gik Legen lystigt for sig, især med Papirsdukker, som Ilia tegnede og malede med stor Kunstfærdighed og gav Navn efter de mest fremtrædende Personer i hendes Yndlingsbøger.

Hun læste meget, alt hvad hun kunde komme over, af hvad der paa hin Tid blev læst i dannede Hjem, hvor Sans for Skønliteratur raadede: Walter Scotts og Coopers Romaner, Schiller, Goethe, Novalis, Tieck og Hoffmann, der blev meget skattet af Familien, foruden hvad vi selv dengang ejede af størst og ypperligst, Oehlenschläger fremfor alle. Det var skønne, uforglemmelige Timer, da Broderen Adolf senere hen som Voxen læste højt om Aftenen paa Højskolen for Moderen og Søstrene, opfriskede de gamle kendte Herligheder og gjorde dem bekendt med det bedste af, hvad Tredivernes i literær Henseende saa gyldne Dage bragte.

Her maa ogsaa omtales Bedstemødrene, som spillede en vis Rolle i Børnenes Liv. Farmoderen, en energisk og dygtig, men noget hvas gammel Dame, var langtfra saa afholdt af dem som Mormoderen, gamle Madam Aasen, i det mindste gik denne sidste altid iblandt dem under?

Benævnelsen »rigtige Bedste«, medens Farmoderen maatte nøjes med at være »anden Bedste«. Efter sin Mands Død — han var Postmester paa Snoghøj, en Embedsstilling, der tilligemed Ejendomsretten over denne Gaard gik i Arv i Familien gennem flere Slægtled — styrede hun Gaarden, indtil hun overlod den til sin ældste Søn og flyttede til København.

Af »rigtige Bedste«, som til Stadighed boede hos Datteren og Svigersønnen, giver Axel Fibiger følgende Skildring i de Livserindringer, han har efterladt sine Børn:

»Hun var temmelig indskrænket, og hvad man kalder »en simpel Kone«; men hun var inderlig godmodig og behjælpsom mod os Børn. Hun opholdt sig næsten stedse i Barnekammeret, hvor Snustobaksdaasen og Spinderokken var uadskillelige fra hende. Hendes Klædedragt var yderst tarvelig: en simpel Kappe, et stribet Tørklæde og Tøjsko. Naar der var Fremmede, generede hun sig for at komme ind i Stuen. Til Fader havde hun stor Kærlighed, og det med Rette, thi han behandlede hende stedse med den yderste Godhed og Opmærksomhed. Paa os Børn gjorde hun temmelig Forskel, idet hun holdt mest af de ældste af os. For Ilia havde hun en vis Respekt.«

Saaledes hengled Barndomsdagene for Ilia under lykkelige, fredlyste Forhold, hvor hun ud-

viklede sig frit og harmonisk. Skortede det end paa Skolekundskaber — hvad der i senere Aar kom til at svie haardt til hende — saa fik til Gengæld saa meget Selvstændigt og Ejendommeligt i hendes Natur desto friere Spirekraft og Væxt. De Farer, hun i aandelig Forstand var uclsat for i Hjemmet: indbyrdes Forgudelse og en noget vidtgaaende Følen sig bedre end Andre, gik hun vel ikke helt Ram forbi af, men i Længden havde hun tilstrækkelig Modvægt i sin kærlige, stort anlagte Natur og i den levende Sans for det Komiske, som aldrig forlod hende.

Henimod Slutningen af 1830 udnævntes Major Johan Adolf Fibiger til Kommandør for den nys oprettede militære Højskole paa »Gjethuset« paa Kongens Nytorv ved Siden af det kongelige Theater. For Kommandøren blev der indrettet en hyggelig, efter Datidens Forhold særdeles bekvem Embedsbolig i en af Sidefløjene til Gaarden, med landlig Udsigt ud over en Eng til Holmen og Kristianshavn, hvis Kirketaarne ragede op i Baggrunden. Trapper og Gange vare oplyste med Gas, hvilket dengang i København kun fandtes paa Højskolen og den polytekniske Læreanstalt. Der var ogsaa Vand i Køkkenet, idet en Beholder paa Loftet, som fyldtes ved et Trykværk, fordelte Vandet til de forskellige Etager, en ligeledes paa hin Tid næsten enestaaende Bekvemmelighed.8

KONFIRMATIONEN.

I Foraaret 1833 rejste Fru Fibiger med sin gamle Moder og de fleste af Børnene til Søsteren og Svogeren paa Berritsgaard*), hvor de forblev i hele fem Fjerdingaar. Her blev Ilia og hendes lidt yngre Søster Amalie, tilligemed en jævnaldrende Kusine forberedt til Konfirmation af Pastor Winding i Taars og konfirmeret ved Paasketid 1834.

Ilia var efter de faa Nulevendes Skildring, som husker hende fra den Tid, en stille, bly ung Pige. Hun elskede at strejfe ene om i Naturen, uden dog at sky de Andres Selskab, og hun kunde ogsaa være med til en munter Spøg. Da de saaledes havde hørt, at der søgtes en Stuepige til Præstegaarden, klædte hun og Kusinen sig ud som Bønderpiger og fremstillede sig en Aftenstund for Præstefruen, overfor hvem de spillede deres Rolle saa godt, at hun nær ikke havde genkendt dem.

I et Digt fra denne Tid, hvori Broderen Adolf hjemme i København skildrer Familiens-fraværende Medlemmer, hedder det om Ilia:

»Flar, en aarle Sommermorgen,' du set Solen kalde Glæde frem i hvert et Bryst, hvor Sorgen i den dunkle Nat tog Sæde,

*) Christian Fibiger, gift med den yngre Søster, Marie Aasen, i en lang Aarrække Forpagter af Berritsgaard ved Saxkøbing.HJEMMET PAA HØJSKOLEN.

Skov og Sø og Marker gløde i den unge Morgenrøde —

Morgnen ligner Ilia.«

9

Da de efter denne lange Fraværelse var vendt tilbage til Hjemmet paa Højskolen i København i Eftersommeren 1834, begyndte Familien at udfolde en Selskabelighed, der hidtil havde været den uvant, men som Faderens Embedsstilling og fire voxne Børns Nærværelse i Hjemmet nu helt naturligt førte med sig. Hver Onsdag Aften var der aabent Hus for Omgangsvennerne, og det endte da gerne med, at Ungdommen fik sig en Svingom. Juleaften 1834 var der et større Selskab med Juletræ, Komedie og Dans. Der opførtes Scener af »Barselstuen«, som længe forinden var forberedt ved Prøver og blev fortræffeligt udført. Adolf var Barber Boni-facius, »Onkel Scavenius«, Major Fibigers yngre Broder, daværende Kaptain i Artilleriet*), glimrede som Corfitz, Oswald Marstrand havde Barselkonens Rolle, og Ilia David Skolemesters. En Rolle var særlig opfunden for Aftenen, nemlig

*) Døcl 1861 som Chef for denne Vaabenart.IO

»Barnets Røst«, der udførtes med Færdighed, fra et skjult Sted af Adolfs Ven, den unge Student Lunddahl, som øvede mange smaa fri Kunster, deriblandt den paa en skuflende Maade at efterligne spæde Børns Skrig. Axel gengav som Ane Signekælling med Held Husets mangeaarige Kokkepige Anes Stemme, til Henrykkelse for denne, som var Tilskuer.

I disse Glædens Dage spirede og voxede i Ilias unge Hjerte den Kærlighed ti) Broderen Adolfs Ven og Højskolekammerat, Søofficeren Oswald Marstrand, der snart steg til en Lidenskab, som hun aldrig forvandt.

Oswald Julius Marstrand, som fandt sin Død i det sørgelige Skærtorsdagsslag i Egernførde Fjord den 5te April 1849, var den M^e

Juli 1812 og kom paa Søkadet-Akademiet i en Alder af tolv Aar. Han led meget under den brutale Behandling, som blev Eleverne her til Del, og under Raaheden, som herskede imellem dem indbyrdes. Den 24de December 1830 blev han Officer i en Alder af atten Aar. Den Uddannelse, han havde faaet paa Akademiet, tilfredsstillede ham ikke, og han søgte derfor til Højskolen. Han var den første og i adskillige Aar den eneste Søofficer, som gennemgik denne. Iblandt hans Kammerater vakte det Uvilje imod ham, og Følgen deraf viste sig ved, at han blev tilsidesat ved Udkommandoer. Da derfor Admiral Bille, hvem den preussiske Regering havde ansatIO

som Navigationsdirektør i Danzig, opfordrede ham til at tage dertil, efterkom han Opfordringen og fik en længere Orlov. Der blev gjort ham gode Tilbud for at formaa ham til at træde i preussisk Tjeneste, men han kunde ikke bekvemme sig til at forlade sit Fædreland og rejste hjem, da hans Tid var udløben. Strax efter, i 1836, blev han udkommanderet til St. Thomas, hvor han fik Klimatfeber og laa længe farlig syg. Efter Hjemkomsten ansattes han som anden Lærer ved Søkadet-Akademiet og kort efter som første Lærer, samtidig med, at han i Maribos Skole forberedte Elever til Akademiet. Han skrev Artikler til »Arkiv for Søvæsen« og udgav en Lærebog i Navigation.

Da 1848 kom med Martsministeriet, var han af de Liberale udset til Marineminister. Orla Lehmann opfordrede ham dertil1*'), men han undslog sig. Dels følte han sig ikke kaldet til at tage personlig Del i Politiken, dels havde han med sit skarpe Blik for Mislighederne i Marinen ikke kunnet undgaa som Minister at komme i ufredeligt Sammenstød med tidligere Foresatte. Zartmann blev Minister, og for at frigøre sig for Marstrands Indflydelse gjorde han ham til Naviga-

*) I Orla Lehmanns »Efterladte Skrifter« findes intet herom. De her givne Oplysninger om O. M.'s Liv ere tagne fra hans Broder Troels Marstrands Optegnelser om Slægten Marstrand, trykt som Manuskript for Venner. (1885).IO

tionsdirektør og — med Udtrædelse af Marinen — til Kaptain. Da Krigen udbrød Aaret efter, erklærede Marstrand, at hellere end ikke at deltage i den, gav han Afkald paa sin nye Stilling. Han blev ansat som tredje Kommanderende paa Linjeskibet »Christian den Ottende«, hvor han kommanderede tredje Batteri ved Egernførde.

»Marstrand, Søofficer, har en rask Figur, et nobelt Ansigt og levende brune Øjne, er enthu-siastisk indtaget for Sølivet. Han har formodentlig været meget overladt til sig selv, saaledes at hans Ideer ere blevne aldeles ensidigt uddannede,, og uden Erfaring. Vil gerne disputere, men mangler Øvelse. En Fyr, som man kan stole paa.« Saaledes skildrer den nittenaarige Adolf Fibiger i December 1832 denne sin et Aar ældre Kammerat og snart intime Ven. I Sommeren 1834 skriver han om ham til Moderen. »Senere hen paa Aftenen gik jeg op til Marstrand. Vi spadserede med hinanden under Armen langs Havet i susende Blæst. Søen skummede mod Kysten. Maanen stod op i blodrød Glans. Marstrand er et herligt Menneske. Han har en kraftig Aand og et godt Hjerte, en varm Følelse, Begejstring for det Skønne. Vi forstaa hinanden. Hos ham vil Ungdommens Livskraft aldrig ældes, han vil ej skrante hen paa Bænkehalm.«

I »En gammel Skibslæges Erindringer« omtaler Professor A. G. Drachmann*) paa en meget

*) »Tilskuerens« Juni-Hefte (1890).

sympathisk Maade Oswald Marstrand, med hvem han var sammen om Bord paa Fregatten Bellona paa dennes Middelhavstogt i Sommeren 1835. Han skildrer ham som en ualmindelig smuk ung Mand, »noget over Middelhøjde, slank og i høj Grad velskabt, med mørkebrune, noget drømmende Øjne, høj, bred Pande, fyldigt, mørkebrunt krøllet Haar, lige Næse, fyldige Læber, bleg, lidt brunligvarm Teint, oval Ansigtsform med et særdeles intelligent, maaske noget nervøst og ligesom fraværende Udtryk.« Som karakteristisk for Marstrand fortæller han følgende, der ganske bekræfter Adolf Fibigers ovenfor anførte Ord:

»Min Plads ved Messebordet var mellem M. og Lieutenant Lehmann, ligeledes en intelligent og flink ung Officer, men af et roligere Temperament og mere kritisk anlagt end M. En Dag ved Middagsbordet kom vi til at tale om Shakespeare, der var M.s Orakel. Samtalen blev mere og mere ivrig og højrøstet, da baade L. og jeg fandt, at han meget overdrev Shakespeares universelle Betydning. Paa een Gang udbryder M. saa højt, at det rungede over hele Messebordet: »Jeg paastaar, at S. har haft større Indflydelse paa Dannelse og Civilisation end alle Præster tilsammen!« Der blev efter dette Udbrud en øjeblikkelig almindelig Tavshed ved Bordet; men derefter lød det i Kor fra alle Sider: Marstrand er gal! — Excentrisk var han, ikke sjælden indesluttet og hypokonder; altid interessant og

livlig, men ikke sjælden paradox i sine Meninger og Udtalelser.«

Professor Drachmann meddeler, at det efter den sørgelige Begivenhed i Egernførde Fjord fortaltes, at man om Bord paa »Christian den Ottende«, inden det sprang i Luften, men efter at det var overgivet, forgæves havde søgt efter Marstrand, og at det derfor almindeligt antoges, at han, efter Overgivelsen og i Forvisning om at være alene tilbage paa Skibet, havde antændt det, for at det ikke skulde falde i Fjendehaand.

Vistnok har Ilia Fibiger — den første til at forstaa og skatte en saadan Daad — ikke tvivlet om, at det forholdt sig saaledes. Følgende Vers af det lille Digt i »Tre Dramer«, hvori hun helliger hans Minde disse sine første og kæreste Arbejder, tyder derpaa:

»Liv og Død hos dig dog herligt passed sammen; Skinnets Pragt du forsmaaede, og saa ærligt blev hvert lønløst Offer bragt.«

Det er kun saare lidt, der vides om dette saa betydningsfulde Moment i hendes Liv. Selv talte hun aldrig derom. Iblandt Oswald Marstrands efterladte Papirer fandtes der imidlertid nogle af ham selv afskrevne Breve, vexlede imellem ham og Adolf Fibiger angaaende denne Sag, som han havde samlet til et Hele og kaldt »En»EN EPISODE«.

Episode«. Denne Episode er af en af Marstrands Slægtninge overladt Forf. af nærværende Biografi til Afbenyttelse, tilligemed nogle Breve fra Adolf Fibiger til Vennen. Af dennes Breve til Adolf er desværre intet bevaret. Brevene i »En Episode« findes indflettede i det Efterfølgende, men da de ere uden Kommentarer fra Marstrands Haand, kan der ikke skaffes fuld Klarhed over dette Forhold.

Adolf, der er Vidne til Søsterens stadig stigende Lidenskab for Marstrand og med Bekymring ser hendes sarte Helbred lide derunder, skriver dette Brev til Vennen:

(Af Oswald Marstrands efterladte Papirer.)

den 18de Januar 1836. Midnat.

»Du spurgte mig før, om min underlige Stemning havde nogen bestemt Grund, og jeg svarede nej. Jeg kunde umuligt tale med dig, saaledes som jeg havde besluttet, saa vanskeligt er det at træde frit og selvstændigt op

imocl Verdens Begreb om Delikatesse og Ære, om endog det nøjeste Overlæg har bragt os til den Overbevisning, at ethvert Hensyn til dette maa og bør vige, hvor det gælder vore Kærestes Liv. Jeg har følt, at jeg ikke kunde tale med dig, jeg maa da skrive. Men saa nøje ligger for16

min Tanke Verdensæren sammenflettet med den sande Ære, saa lidt kan jeg stole paa den Adskillelse, jeg har gjort imellem dem, at dette Brev er det største Bevis paa Agtelse og Tiltro, jeg kan give noget Menneske. Og du er den eneste, for hvem jeg har et saa hjerteligt Sindelag, at jeg kunde gøre dette Skridt.

Jeg har set min Søsters Lidenskab for dig i dens Udspring. Hun har aldrig betroet sig til mig, men jeg har fulgt den i dens Udvikling; jeg kender den saaledes, som den nu er, og jeg har intet Valg. Jeg kan ikke tie, thi den Mulighed er der, at alt kan blive godt, naar jeg taler.

Dersom jeg vidste, at du efter modent Overlæg havde bekæmpet en Lidenskab, da burde jeg have tiet, om endog derved alt skulde gaa til Grunde; men jeg veed det ej. At du ej har været her siden vor Jul, at du nu vil rejse bort*), kan jeg forklare mig uden at antage disse Bevæggrunde.

Du kunde rejse med et Haab om en lys, skønt fjern Fremtid; men du vilde ikke finde hende, naar du kom tilbage. Nu frygter jeg for hendes Forstand. Hun har hørt om Rejsen og frygter, at du skal dø langt borte. Hun vil, naar du har forladt os, enten dræbes hurtigt af en Nervefeber eller langsomt dø hen af Sorg og Angst for dig.

*) Til Danzig.

Nu har jeg talt, min kære, kære Oswald! Vi to maa, hvad der ogsaa sker, blive hinandens Brødre i Liv og Død.

Jeg kunde have. sagt det kortere. Tro ikke, at jeg har haft den sagteste Tanke om at overtale dig. Sorg for hende har gjort mig veltalende. Ingen kender det Skridt, jeg gør. Jeg veed, hvad det er at erfare alt, naar det er for sildigt — og en saadan Erfaring er for hele Livet.«

Oswald Marstrands Svar paa Adolfs foregaaende Brev.

»Min Barndom gaar jeg helst hurtigt over. Intet Minde fra den er mig kært uden dem, jeg byggede mig i min Fantasi, hvori jeg levede saa meget, at jeg rent glemte den virkelige Verden. Derfor var jeg altid nederst i Skolen og glemte mine Forhold til Andre i den Grad, at jeg ofte blev dem til Sorg og Plage. Saadant krænkede mig dybt, men min Ydmygelse skjulte jeg ved Trods. Min Faders Sindsstemning gjorde ham uskikket til at tage sig af mig; vel forbitredes og bedrøvedes han inderligt over mig, og ved ny given Lejlighed formanede han mig paa det indstændigste; men vi glemte snart efter begge det forefaldne.

Fra Barndommen af sværmede jeg for Søen. Med store Opofrelser i hans dengang smaa Kaar fik han mig gjort til Kadet. Men nu led jeg af Fordomme, Fattigdom og min sangvinske Indolens.

Min i mit Fantasiliv avlede Drift, Ærgerrighed, kvaltes, da jeg i alt stod tilbage for mine Kammerater. Mishandlinger paa Legem og Sjæl forbitrede mig min Tilværelse, jeg ønskede mig ud af min Stilling, men turde ej bede min stakkels Fader derom, da jeg huskede, hvad det havde kostet ham at faa mig derind.

Fem Aar gik, eller rettere trælledes hen.. Det var kommen saa vidt, at jeg skulde have min Afsked. Mine Ord og Taarer havde ved hvert hidtil haft slet Udfald tilfredsstillet min Fader, saa han først fik Øjnene op, da det kom til Krisis. Det var saaledes først, da Andre nu begyndte at tage sig af mig, at Sagerne igen kom op, saa at jeg, Gudskelov, endnu før min kære Faders Død havde nogenlunde genvundet tabt Agtelse, Tillid og Tid.

Atter ulmede min Ærgerrighed op, og jeg kan huske, at jeg lovede mig selv at skydes, med Enhver, der i Fremtiden vovede at forekaste mig min Barndom eller fortælle visse Begivenheder.

Jeg blev Officer og troede mig det lykkeligste Menneske paa Jorden. Men jeg stødte an overalt, idet jeg aldrig fandt Medkomedianter, thi jeg levede i et romantisk Fantasiliv, og jeg behandlede mine Omgivelser som Figurer i en Roman. Det var bestandig Ærgerrigheden, der holdt Sløret for mine Øjne, og den næredes mer af den Lykke, min ungdommelige Munterhed

gjorde, end den sygnede ved de Lidelser, der foraarsagedes mig ved mine idelige Anstød imod Verdens Praktik. Det var Ærgerrighed mer end Kærlighed til Videnskab, der drev mig til Højskolen.

Men efterhaanden som min Forstand udvikledes paa Fantasiens Gebet, mattedes mine Drømme. Jeg begyndte at sondre imellem Folk og kededes ved at anspænde mine Kræfter for enhver Dosmer. Desuden fandt jeg, hvor meget jeg var i Barndommen af mit intellektuelle Liv, og dette kastede min karakterløse Sjæl tilbage i sin tidligere Indolens, saa jeg endog forsmaaede at optage selv de bedste Roser, der faldt paa min Vej.

Det er i denne sidste Tilstand, kære Adolf, at du har kendt mig. Min vankelmodige Opførsel , hvor en saadan Forsmaaen undertiden kæmpede med en Slags Pligtfølelse for at nyde Livet, maa du kende, den gjorde mig højst ubehagelig for Andre og ved Gud ogsaa for mig selv. Fra den største Glæde af at bevæge mig imellem Folk, især unge Piger, overgik jeg til en saadan Ulyst, at jeg endog frastødte mig Omgang og fremtidig Lykke. Saa vidt kender du mig.

Hvad man saaledes i min livsglade Periode mulig har taget for Drift til det Gode, er altsaa kun en lav Ærgerrighed, og hvad man senere har mulig taget for en Dybhed og Alvor i

Sjælen, er kun en Mathed efter hin magtesløse Stræben. Det klinger stygt, især naar man betænker, hvortil det har ledet.

— — — Imidlertid var hin Ærgerrighed ikke død, den laa kun uvirksom og lurede i det mørke Sind. Saa meget jeg havde bevæget mig i Verden, saa kendte jeg den saa lidt, thi, hildet i Fantasiens Billeder, havde jeg kun beskæftiget mig med dem, og saa godt som kun med mig selv. Den Ringeagt for Højhed, jeg troede mig i Besiddelse af, var vel et Foster af en Mangel paa Besiddelsen deraf og en mørk Higen derefter. Jeg søgte saaledes ind imellem høje Personer, hvis Ydre lokkede mig, og hvori jeg troede at finde de romantiske Personer, jeg hidtil havde savnet.

Jeg maa tilstaa, at jeg i Begyndelsen var henrykt derover. Jeg traf paa Folk, der, fri for de smaalige, borgerlige Sorger, syntes livsglade kun at leve i sangvinske Forhaabninger, gav Pokker til alle Spekulationer og formede alt i deres Omgivelse til et venligt og lysende Hygge, jeg syntes, Kilderne til denne Fremtræden af deres Forhold maatte ligge i et ædelt og sorgfrit Indre. Men jeg skulde ogsaa snart miste den Illusion og atter kastes værre end før tilbage i den mørke, vaklende, tomme og kedsommelige Tilstand, hvori jeg nu er, og som snart vil afforme mig alle Livets Interesser og, jeg føler det, snart borttage mig baade Ord og Tanker.

Alt ved min første Dags Indtræden kom hun mig i Møde med et saa venligt og indtagende Væsen, at jeg blev i Grunden mer smigret end henrykt derover. Det forekom, som hun stedse senere foretrak mig for enhver Anden, men jeg havde sat mig fast i Hovedet at betragte det som Medlidenhed, og i saadan Betragtning kunde jeg kun være kold. Jo mindre jeg beskæftigede mig med hende i det virkelige Liv, jo mer levede hun og mit hele tidligere Liv i mine Tanker, Planer byggedes og forstyrredes, og jeg, det vaklende Offer derfor, begyndte atter at synke ned i den Mathedstilstand, hvori jeg nu er, og som er fuldbragt af saa mange andre Afsløringer af de tilbageblevne Illusioner; Slør, som det engang aabnede Øje, ved begærligt at dukke sig i Livets Prosa, skønt med Smerte, bortriver fra Hjertet.

Jeg begyndte at indleve mig i det virkelige Liv, at se og overdømme dets Smaaligheder, og hos hende ytrede min Sjæl ej anden Gengæld end et taknemligt Udtryk; mine Fordomme laa stedse paa Lur for at kvæle enhver Følelse i sit Udspring. Og dog, hendes utrættelige Velvilje, de skønne Frugter, Blomster og, fremfor alt, det ømme hengivne Blik vækker mig i dette Øjeblik, hvori jeg stræber at søge det ædlere i min Natur, til en Glæde over Naturens Skønheder som, ak, gid jeg blot havde een Gang kunnet ytre for hende. Men hvorledes skal jeg satis-22

ficere hende, naar hun, som vi jo alle skulle, er vaagnet af Drømmen? Thi hun har i sine Omgivelser faaet større Fordringer, end jeg kan fyldestgøre, og heller ikke har hun i sit Livs Retning faaet de Interesser, der kunde passe med mig. Jeg tilstaar, jeg gør mange Betingelser. Jeg veed, hvor lidt jeg kan faa dem opfyldte; men jeg behøver det.

Vi ere begge blevne tre Aar ældre, siden vi først saas, og vi forstaa hinanden vel bedre nu. Hun viser samme Venlighed men ej samme Omsorg. Har hun viist mig Godhed, eller var det Ømhed, som jeg har mattet ved min Tomhed og Kulde? Det er vel kun min Egoisme, der har tænkt mig det sidste muligt. Mange Ting har foruden denne Taage klaret sig ud for mig til Trivialitet; mine sidste romantiske Ideer har mistet deres Næring, og mine Forhaabninger indskrænke sig lidt efter lidt til en jævn Tilfredshed ved et fuldt Bord, og til at Tiden skal rulle muntert af Sted.

Det er min Bekendelse. Siger mit Ydre andet, end at jeg er en Stakkel, som døser tankeløs og mismodig hen, og som i de færre og færre Momenter, mine Tanker ere i Virksomhed, fordybes i mørke Tvivl, saa lyver det.

Gud veed, om Fremtiden vil gøre det anderledes; jeg haaber det, men nu er det saa.

Af denne min Sindsstemning, som jeg har stræbt at gøre dig og mig selv forstaaelig, maa

du kunne forklare dig min Adfærd imod din Søster, hvori du har troet en dybere Grund. I det mindste denne min Tilstand konsekvent har jeg handlet imod dig, dine Forældre og den hele Verden som imod hende. Jeg føler, hvor maadeligt jeg staar paa mine egne Ben, og at jeg kun vilde gøre den ulykkelig, hvem jeg skulde støtte i min Vaklen.

Undskyld nu, Kære, denne lange Snak, som jeg i min Mathed slæber hen ad Papiret. Men du har uden Omsvøb villet skue mig i Sjælen, og jeg tager derfor alle Omsvøb fra den, thi jeg ser, at du har troet mig sikrere i Sadlen, end jeg er. Du vil dog maaske af alt finde, at jeg ikke i min Tilstand har kunnet lade føde og nære en Følelse som Gengæld for den, hvorom jeg intet har anet. Gud give din Søster al den Lykke, der kan blomstre for hende, efter at hun er vaagnet af denne Drøm. Jeg vilde kun daarligt substituere mit Billede deri, og din ædle Søster vilde vaagne til Ulykke. Men hendes Billede skal stedse følge mig som en venlig, vemodig Erindring om min uselvstændige, betydningsløse Ungdom.

Saaledes, kære Adolf, satte jeg mig til at ordne det Kaos af Tanker, der tilstormede mig efter at have fattet mig ovenpaa Læsningen af dit Brev. Det har forekommet mig lettere at skrive alt, hvad der faldt mig ind, uagtet jeg nu efter Gennemlæsningen ikke veed, hvorfor24

jeg har skrevet det alt sammen. Maaske du bedre finder Meningen deri.

Med Taknemlighed og af hele min Sjæls Fylde modtager jeg din rakte Broderhaand; det er af Broderskabet, jeg haaber Medynk og Billighed.

Mig skal det være helligt, saavel som din ædle Søsters Tanker, saa meget mer som den Kontrast, de maa staa i til min Virkelighed.«

Herefter følger en Billet fra Adolf Fibiger til Oswald Marstrand.

»Jeg var hos dig for at takke for dit Brev. Jeg vidste, at du vilde møde min Tiltro. Det har bedrøvet mig saa inderligt, at jeg knap kan skrive. — Og endnu en Bøn: maa hun læse det? O, hvem der havde hævet sig til Tro paa Gud!«

I 1836 fratraadte Major Fibiger Embedet som Kommandør for Højskolen og udnævntes til Udskrivningschef for første jydske Distrikt, med Bolig i Vejle, hvortil Familien flyttede først paa Sommeren. For Ilia, der med Undtagelse af Besøgene paa Lolland aldrig havde været udenfor København, maa dette Opbrud fra Hjemmet paa Højskolen til den jydske Smaaby have været strengt nok, tilmed da det fjernede hende end

mere fra den Mands Nærhed, som hun elskede. Hun beklager sig ikke derover i sine Breve, men det klinger tydeligt nok igennem den Utaalmodighed, hvormed hun atter og atter paalægger sin i København tilbageblevne Broder Axel at underrette hende om alt, hvad han ser og hører. De langt mere fortrolige Breve, hun samtidig vexlede med Adolf, findes desværre ikke.

Forøvrigt gjorde hun snart nye Bekendtskaber. Særlig Tiltrækning havde Amtsforvalter Worsaaes gæstfri Hjem, hvis elskværdige Døtre hun stod paa en venskabelig Fod med. De skønne Naturomgivelser havde hun ogsaa aaben Sans for, og hun tilbragte mangen Time med at tage Prospekter af sine Yndlingsudsigter. Inden hun forlod Hovedstaden, havde hun haft lidt Undervisning i Maling af Vilhelm Marstrand. Ilia havde megen Kunstsans og var i sjælden Grad fingernem og flittig, skønt hun i sine Breve bebrejder sig selv, at hun aldrig udretter nok.

I Brevene fra denne Periode aabenbarer hun sig som en ung Pige, i visse Henseender forunderlig naiv og ukendt med Livet, i andre igen langt forud for sine atten Aar. Livets Alvor kastede sine Skygger ud over hendes Ungdoms tidligste Dage, og Skyggerne blev hverken færre eller lysere, efterhaanden som Aarene gik. Som den, der i et og alt var Moderens Fortrolige, var hun vidende om den sørgelige Misstemning imellem Forældrene, der

senere hen førte til Ægteskabets Ophævelse. Efterhaanden som Moderens Svaghed tiltog, blev hun, den ældste Datter, Hjemmets ledende Aand. Hun havde selv knap traadt sine Børnesko, førend den Opgave at være sine yngre Søskende en Støtte paakaldte hendes rige Moderlighed. Der kommer af og til en vis Gammelklogskab frem i disse Breve, særlig naar hun omtaler de smaa Søskende, som staar i en pudsig Modsætning til den barnlige Haandskrift. Hun kunde ogsaa nok gøre lidt Nar af Folk og havde en ikke ringe Selvfølelse. Da hun blev bedt til et Bal kort efter Ankomsten til Vejle, tog hun saaledes vel derhen, men dansede ikke. »Det havde jeg foresat mig, inden jeg tog hjemme fra,« skriver hun.

I et af disse første Breve fra Vejle forekommer der en karakteristisk Udtalelse. Hvor sandt et Udtryk den er for hendes inderste Væsen, fremgaar deraf, at den stadig i forskellig Form gaar igen i hendes senere Breve. Efter at have skildret for Broderen den ubekvemme og indskrænkede Lejlighed, de foreløbig var flyttet ind i, tilføjer hun.

»Hvad mig angaar, bryder jeg mig ikke saa meget derom, thi jeg har aldrig kunnet indse, hvor Grænsen for det Nødvendige var, og har derfor fast bestemt aldrig at forlange eller bruge mere af hvad man kalder timeligt Gods, end jeg har. Jeg tror virkelig, at der i den Henseende ikke kan gives noget nøjsommere Menneske end

jeg. Men jeg tør næsten ikke regne mig dette til en Dyd, da jeg kanske igen sætter altfor høj Pris paa hvad de fleste andre ikke skatter saa højt.«

Et klart Indblik i hendes Sjæleliv i disse Aar giver følgende Uddrag af et Brev fra Adolf Fibiger til Oswald Marstrand, skrevet, medens denne var paa et Togt til Vestindien, hvor han længe laa farlig syg af Klimatfeber, hvis Følger han synes at have været Aar om at forvinde.

København i August 1837.

»Jeg vil ikke sende dig dette Brev uden at tale med dig om, hvad du dog ikke kan andet end ønske at vide, nemlig om hende, som jeg skatter over alle Mennesker. Da jeg skrev til dig, min Oswald, dengang du boede i Bredgaden, viste jeg dig en saa høj Tillid, at du ikke kan misforstaa mig. Da du var her hjemme sidst, synes mig, at ofte Spørgsmaalet maatte ligge dig i Sindet om, hvorledes det var. Denne Tanke og min Sky for at tale derom gav mig noget fremmed imod dig, som du maaske ikke har bemærket. Men i Aften, da jeg ligesom har fundet mig selv, vil jeg sige dig, at alt er og hele Tiden har været som dengang. Hun maler periodevis med megen Lyst og stor Fremgang, og dette er det, der holder hende oppe. Jeg maa skrive til hende, tale med hende, altid om

det, der ligger hende paa Hjerte. Tro mig, det er aldeles nødvendigt; det er ikke til at tænke paa, at det skulde blive anderledes. Hendes beskedne, nøjsomme Sjæl faar fornyet Liv af hvert kærligt Ord, jeg sender. Men saa kommer tusind Ængstelser og Sorger, der griber hendes irritable Gemyt, og saaledes lider hun under en idelig Uro.«

I Efteraaret 1838 flyttede Fru Fibiger med Ilia og de yngre Børn tilbage til København og tog Bolig i Dronningens Tværgade. Skønt begge de voxne Sønner havde forladt Byen, genoptog de fleste, der endnu var tilbage af den gamle Vennekreds fra Højskolen, Besøgene i det ny Hjem, deriblandt Ingeniørofficeren Küker, de unge Theologer Münster, Andreas Lunddahl og Fætteren Johannes Fibiger, Orla Lehmann o. fl. A.

Af Brevvexlingen imellem Ilia og Adolf,, som paa denne Tid befandt sig i Ribe, har ved et mærkeligt Tilfælde følgende Brudstykke af et af hendes Breve undgaaet Tilintetgørelsen, idet Marstrand har indlemmet det i »En Episode«. Som det fremgaar af det derefter følgende Brev fra Adolf til Marstrand, er det af ham sendt til Vennen, der har afskrevet det.

(Af Oswald Marstrands efterladte Papirer.)

den ilte Oktober 1839.

»Min egen kæreste Broder!--Jeg næsten

tæller Dagene til dit Komme *). Du kan ikke tro, hvor jeg længes efter dig.

den 12te.

I Aftes gik jeg, Tante**) og Christine og spadserede paa Strandvejen. Alt i lang Afstand kendte Chr. en Fætter fra Roskilde. Jeg lagde Mærke til et ungt Menneske, som meget ivrigt konverserede Chr., og som ved første Blik forekom mig at have nogen Lighed med Marstrand, men det var mig imod, thi han var slet ikke smuk, men saae ganske ubetydelig ud. De Andre saae jeg ikke. Siden hørte jeg af Tante, at M. ogsaa havde været der imellem, at det var ham, der spurgte til C.'s Examen. Jeg havde ikke kendt ham, ikke set ham***). Tante omtalte ham

*) Adolf havde søgt Orlov til en Rejse til København.

**) Tante Jacobine, født Tanber, Enke efter Ilias Farbroder Peder Grib F., død 1833 som Rektor ved Kolding Latinskole, og Moder til Digteren og Præsten Johannes F. I sit første Ægteskab med Oswald M.'s Morbroder havde hun en Søn, den i Familien meget afholdte Fætter Caspar Smith, senere Prof. i de slaviske Sprog ved Kbhns. Universitet.

**¥) Ilia var i høj Grad nærsynet.

som et aldeles opgivet Menneske, »ret en sær, tosset En,« som der intet var ved at gøre, og som en Modsætning roste hun til det yderste Broderen. Chr. forsikrede paa sin korte Maner, at hun »aldrig havde gjort noget af O.,« og Tante mente, at af de Brødre var Troels den eneste, der var noget ved.

M. lod, som han ikke saae mig.

Jeg tænkte paa det alt sammen om Aftenen og den paafølgende Nat og var da ganske bestemt paa, hvad jeg vilde gøre. Jeg har saa ofte ønsket at se ham , at tale med ham — og nu t

Dagen efter var Moder hos Tante. Hun vidste slet intet om det Hele. Jeg skrev da et Par Ord for at bede ham komme herhen. Jeg vidste ej, hvor han boede, og turde ej lade Otto gaa med Billetten til hans Moder, af Frygt for at muligt Tante Jacobine skulde være der. Da Moder kom hjem, sagde jeg hende alt, thi ellers vilde det være mig umuligt uforstyrret at tale med ham. Først fattede hun det ej rigtigt, men da hun havde tænkt noget derover, gav hun mig Ret. Otto traf ham og kom hjem, inderlig glad over, at M. havde bedt ham undertiden besøge sig.

Da det begyndte at mørkne, kom han herop. Jeg havde troet, at jeg med Fatning kunde sige ham, hvad jeg nu i et halvt Aar har tænkt paa, men strax var det mig ikke muligt at sige et Ord — jeg havde glemt alt. Siden gik det bedre, og jeg talte til ham af mit inderste Hjerte,

som jeg endnu aldrig har talt til Nogen. Jeg fortalte ham, hvor forandret jeg er, uden hvilket jeg aldrig kunde have gjort et saadant Skridt. Jeg glædede mig ved at haabe, at han dog skulde besøge os, vi, som alle holdt saa meget af ham.

Han var meget høflig, men fremmed og ligegyldig og gik, da jeg ikke vidste mer at sige.

Jeg kunde ikke opgive ham, skønt jeg saae, at der var al Grund dertil. Jeg kunde ikke tro, at han vilde vedblive saaledes; jeg begreb det ikke — men det er mig umuligt, som de andre,, at opgive ham.

Jeg vilde ikke skrive noget derom, at du ej skulde gøre mindre af ham, thi for intet i Verden vil jeg berøve ham det ringeste af hvad der kan glæde og oplive ham.

I Aftes besøgte han os. Han talte længe med Moder, mig og Børnene. Han er dog inderlig god og elskværdig. Han ser meget daarlig ud og har forandret sig meget; men ellers er han smuk — jeg veed ikke, hvor Nogen kan sige andet.

Nu maa du ogsaa hjælpe mig, at han kan faa det godt. Jeg glæder mig saa inderligt ved den Tanke, at han dog nu maaske skal føie sig mer tilfreds i Vinter. Naar jeg blot ikke taber noget i din Kærlighed, behøver jeg ikke at frygte.«

Fra Adolf Fibiger til Oswald Marstrand.

d. 15de Oktober 1839.

»I Dag laa dette Brev fra Ilia, der dybt har bevæget mig. Mange og krydsende vare de Følelser, det fremkaldte, men ud af det vemodsfulde Grundindtryk steg en bitter, nagende Frygt for, at du skulde misforstaa hende. At du ikke strax fattede hendes Skridt, men — hvis du havde forstaaet det falskt!

Min kærlige, gode Søster! Hun hørte dig opgivet, hun vidste dig nedbøjet, at der ingen Glæde var i dit Sind. Hun kunde ikke taale, at du skulde lide saaledes. Jeg kender ikke hendes Ord, men hendes fromme Tanke. Mig tykkes, hun maa have talt til dit syge Sind som en Moders Røst til det syge Barn, saa ømt og som sendt fra Gud. Men :

»Han var meget høflig, men fremmed og ligegyldig og gik, da jeg ikke vidste mer at sige.«

Jeg kan ikke taale den pinlige Uvished -om, hvorledes du har optaget dette saa smukke Skridt. Har det glædet og trøstet dig at se, at gode Mennesker holder af dig? Du veed ikke, hvor kær du er os Alle. Jeg paalægger dig ved din Ære at sige mig, om du højagter og ærer hende, og om Konveniensen eller Glæde bringer dig til at besøge mit Hjem, til dem, hvis Tanker med Mildhed og Omhu har fulgt dig i saa mange

Aar, og som nu bedrøves ved at vide dig syg og nedbøjet.

Sandelig, dersom Ømhed og Kærlighed kan tale til dit Sind, da maatte Mismodets Dæmon vige fra dit Hjerte. Du maatte græde som et Barn og finde den Fred i din Sjæl, som Forsoning med Livet giver.

Jeg kommer i December, saa skal jeg være saa god og kærlig imod dig; jeg skal tale saa godt og trøsterigt til dig, som jeg formaar.«

Hermed ender »En Episode«, og dermed •ogsaa det eneste Vink til Forstaaelsen af dette Forhold, om det ellers tør benævnes saaledes, der fik saa stor Indflydelse paa Uias hele Livsretning. At det ogsaa har haft sin Betydning for Marstrand, fremgaar bestemt deraf, at han fandt det Umagen værd at afskrive og samle til et Hele disse Breve, som spænder over et Tidsrum af næsten fire Aar.

Vilhelm Marstrand, der sikkert kendte Broderen godt, tog næppe fejl af, hvad Slags Hustru der havde baadet ham bedst, da han i Sommeren 1846 skrev til ham fra Rom*):

»Jeg kommer til at tænke paa Giftermaals-snakken og gør en Bemærkning med Hensyn til Valget af en Kone for dig som for mig. Det

-) »Vilhelm Marstrands Breve og Uddrag af Breve fra

denne Kunstner«, samlede af Etatsraad Raffenberg. (1880).

er, at det maa være en munter Pige, der kan passe for vore trübselige Naturer. Det er min Erfaring, at kun de Fruentimmer, som jeg har truffet paa, der besidde en let og lystig Karakter, ledsaget, naturligvis, af ungdommelig Gratie, have i Længden bevaret Interesse for mig. Intet gør mig mere godt end hos Andre at se en kvik, sorgløs og modig Sindsstemning. Det maa være, fordi jeg selv ofte trænger dertil; men saa kan jeg ogsaa strax slaa ind i samme Tone, og det er, som man atter aandede i sit egentlige Element.«

Men en saadan Kvinde var Ilia Fibiger ikke.

Oswald Marstrand var særdeles indtagende for Kvinder. Selv uden ydre Fortrin har Mænd af hans Art særlig Evne til at vække Kærlighed hos Kvinden, og vel de bedste Kvinders. Thi just den Usalighed, deres Følelses Vanmagt volder dem, hidlokker al hendes Ømhed og Trang til Hengivelse, paakalder hende baade som Moder og Elskerinde. Som Ilia Fibiger var, maatte hun føie sig mægtig draget mod.en Mand som han.

Efter begge sine begavede Forældre synes han at have taget Arv. Faderen skildres af Sønnen Troels i dennes Bog om Slægten Marstrand som en talentfuld, men veg og ustadig Natur. Moderen var en klog, viljestærk, storslaaet Kvinde, der øvede stor Indflydelse i Hjemmet. Hun blev tidlig Enke og var højt skattet af sine

Børn. Sønnen Oswald hang ved hende med hele sin Sjæl. Da hun var død i 1847, skrev han dybt bevæget til Broderen Vilhelm: »For mig er den eneste Kæreste død, som jeg nogen Sinde har haft. Og en Moders Kærlighed faar man aldrig mer, men en saadan Sorg ikke heller.«

Man maa ikke af Adolfs noget vidt drevne Angst for, at Kærligheden til Oswald Marstrand tidlig skulde lægge hende i Graven, tro, at Ilia hendrev disse Uroens og Forventningens Aar 1 ørkesløs, tungsindig Grublen over sine egne Sorger og Forhaabninger. Ganske vist var hun sårt af Helbred, men hendes stærke, modige Sind og den Kærlighed, hvormed hun omfattede sine Søskende og Moderen, hvis et og alt hun var — efter Adolfs Død i 1841 mere end nogen Sinde — gav hende Selvforglemmelsens sikre Værn imod Sorgens Overmagt. I Brevene til Axel fra disse Aar forekommer jævnlig Udtryk som disse: »Jeg har det godt og er inderlig vel tilfreds.« »Jeg er saa tilfreds som kanske kun Faa.« Men først og sidst handler de dog 0111 de mindre Søskende, som hun, den unge

Pige, omfredede og havde en Forstaaelse af som den ømmeste Moder.

Her en Prøve paa disse Breve, der alle vidner om, hvor stor Indflydelse de senere Aar have haft paa hendes Udvikling.

København, den 14de Juni 1841.

»— — — Jeg er glad ved, at Moder ikke er her, naar Adolf kommer syg hjem; hun kan paa ingen Maade taale, hvad der virker paa Sindet*).

Med Børnene har jeg det godt. Otto bliver nu ældre, og hans Væsen er smukt,, skønt en vis lærd Ubehjælpsomhed beholder han altid. Han kan godt komme ud af det med kloge Folk, men ikke med dumme. Anna begynder saa smaat at antage lidt af den voxne Pige, skønt hun undertiden kan være barnagtig og ellevild nok. Hun har det kærligste Sind, men er dog somme Tider en Smule kort for Hovedet og har saa sine egne Meninger. Vilhelm har jeg ogsaa ret min Glæde af. Han er saa god og vel tilfreds, skønt han ikke er rigtig rask, flittig i Skolen og venlig hjemme. Og saa har den Dreng saa megen Sans for Hyggelighed — deri ligner han dig. Han er saamænd den eneste, der roser mig, naar her en Dag er rigtig pænt her hjemme. Saa bliver han strax i dobbelt saa godt Humør som ellers. Det er ret nogle velsignede Børn,

*) Moderen og den tiaarige Mathilde var i Besøg paa Berritsgaard. Adolf kom nogle Dage senere dødssyg hjem fra Madeira, hvor han forgæves havde søgt Helbredelse for Lungesvindsot, og døde i August i Moderens Hjem.

min lille Thilde ikke at forglemme, som vel liu rent glemmer mig ovre paa Lolland.

Jeg længes meget efter Moder og har jo i det Hele taget alle Haande Sorger og Bekymringer. Ellers har jeg det godt, og er inderlig vel tilfreds. Strax naar de kommer og taler til mig om de Pengesorger, bliver jeg som ganske bedøvet, veed ikke, hvad jeg skal tage mig for, og har hverken Fred Dag eller Nat. Men naar jeg saa faar Lov til at være lidt i Ro, bliver jeg efterhaanden mig selv igen. Det er saa sørgeligt, naar Ens hele Sindsro saaledes skal styrte sammen til ingen Verdens Nytte. Rigtignok stiftes der vel aldrig Nytte ved sligt; men kan man ikke vinde noget udenfor sig, saa kan man dog ofte vinde noget i sig ved saadan en Ulykke. Men det er ikke Tilfældet med mig. Jeg føler paa det bestemteste, at det alt er Forkerthed, og er inderlig glad, naar jeg atter er kommen ind paa min egen jævne, men virkelige Vej. Men hvorfor plage dig med denne Snak? Du har vist selv Pengesorger og andre prosaiske Ulykker nok. Gør da som jeg, kæreste Axel, indret dig saa godt, du kan, anstreng dig, hvad der staar i din Magt, og lad saa Vorherre sørge for Resten.«

Til Samme.

den 18de August 1842.

»— — — — Det, som glædede mig mest, er, at du, saa snart du selv ser dig udrevet af

den trykkende Knaphed, der synes at skulle være hele Familiens Arvelod, strax tænker paa, hvorledes du skal kunne hjælpe og glæde os. Saa meget jeg end ofte har følt mig trykket af de bestandige Pengesorger, har jeg dog aldrig kunnet tillægge Penge det Værd, som de har i saa Manges Øjne. Moders Argument, at de hjælper til at dække og skjule saa meget, og at Mangelen afslører enhver Fejl og viser den i al dens Skarphed i det huslige Liv, selv dette, som for hende har saa stor Vægt, har intet ret Indtryk gjort paa mig, thi et saadant Skjul er dog en kummerlig Hjælp. Det er ikke Overflod og Mangel, men det Sind, hvormed man bærer dem, som bestemmer vor Lykke, og derfor, kæreste Axel, takker jeg dig saa inderligt for det kærlige Sind, der fremlyste af dit Brev. Du maa ikke le, men jeg er saa vant til at se mine Venner og Bekendte forandre sig, jeg er allerede saa bevandret i, hvad man kalder Verdens Gang, at jeg bliver ganske rørt, hver Gang jeg træffer paa det modsatte. Og dobbelt

glæder det mig, naar det er hos en af mine Egne. Der har været saa megen Splid i Familien, og skønt jeg ikke sætter synderlig Pris paa den Enighed, som kun er grundet paa, at man har undgaaet enhver Anledning til at lære at kende hinanden, saa længes jeg dog af ganske Hjerte efter at slutte Fred med den hele Verden og glæder mig ret39 UNGDOMSHJEMMET.

hjerteligt, hver Gang jeg kan sige: vi høre dog sammen og forstaa hinanden.«

Fra disse Aar skriver sig den tretten Aar yngre Søster Mathildes første tydelige Erindring om hende. Hun skildrer hende saaledes i den lille Biografi, hvormed hun efter Ilias Død indledede hendes ved Juletid 1867 udkomne Bind »Digtninger«.

»Der kom andre Tider — Sorger og smaa Kaar i Hjemmet, hvis Tryk faldt tungt paa hende, den stærkere Sjæl, hos hvem Moder søgte og fandt en Støtte. Men ligesom det kære gamle Hjem var og blev det samme i Medgang og Modgang, blev hun ogsaa sig selv lig. Da jeg er yngre end hun, erindrer jeg hende kun efter de Begivenheder, der greb forstyrrende ind i vort Liv, og hun staar for mig som en livsglad ung Pige, der i Forening med den ømmeste og kærligste Moder gjorde os Smaa til de lykkeligste Børn paa Jorden. Hun var udviklet i Sorgen, ikke kuet af den, glad og tilfreds uden at være munter, bly og tilbageholdende uden Spor af Forlegenhed, skjult og forborgen i sit inderste Væsen, men aabenbar i hele det livsalige Indtryk af hendes Personlighed.«

I Forsommeren 1843 fandt den lovformelige Skilsmisse Sted imellem Forældrene, ved hvilken Lejlighed Ilia tog Moderens Parti med en Lidenskabelighed, som hun i senere Aar, da hun med større Klarhed og Besindighed oversaa Forholdene,4°

angrede dybt som en Uretfærdighed imod Faderen. Ved Skilsmissen delte Forældrene Børnene imellem sig. Ilia og de tre yngste Børn blev hos Moderen i hendes Hjem paa Frederiksberg.

Den 14de November 1844 døde Fru Fibiger. Ilia vaagede alene hos hende den sidste Nat og fortæller smukt og simpelt derom i et Brev til Søsteren Anna, der i den unge Alder af sytten Aar nylig var taget ud som Lærerinde.

Den 26de November skriver hun til Axel,, der var ansat som Premierlieutenant ved Dragonerne i Randers og kort forinden havde hjemført sin unge Hustru, Marie Fog:

»I Tirsdags blev vor lille Moder begravet. Der var fem store Kranse paa hendes Kiste, og Klokkerne ringede. Det var min eneste Trøst. Jeg var ene hjemme og saae ud gennem Gardinerne, hvorledes de bar Kisten bort og satte den i Ligvognen, og hvorledes Vognen langsomt rullede bort. Jeg havde stor Sorg og megen Modgang i den Tid. Men det vil jeg ikke skrive om. Nu kommer jeg jo over til jer, og saa er jeg bange, at jeg fortæller kun altfor meget derom.

I Onsdags Middags kom Onkel kørende i sin gode Fjællevogn med Grethe og Holger*).

*) Farbroderen Christian fra Berritsgaard og to af hans Børn.4° MODERENS DØD.

Han havde haabet at komme tids nok for at følge Moder og havde desuden Rejsetøj og Agestol med for at kunne tage mig og Mathilde med tilbage. Marie, som ikke kender Onkel, kan ikke tro, hvor han er rar. I Morges Klokken fire kørte han igen. Nu er her igen saa stille og tomt.

Fra Lehmann fik jeg et meget smukt Brev i Tirsdags og svarer ham i Dag. Om min og Mathildes Fremtid har jeg dog intet sagt ham, uden at jeg i Vinter tager til jer. I Grunden veed jeg ikke meget mere selv, med Vished at sige. Naar jeg tænker paa, hvad jeg har tabt, synes jeg ogsaa, at det kan være det samme. Jeg er til Mode som de smaa Børn, der idelig raabe: Jeg vil til min Moder!«

Kort efter, da Ilia havde udført den tunge Pligt at ordne og fordele alt ved Opbrudet fra det gamle Hjem, rejste hun og Mathilde til Randers, hvor de forblev Vinteren og Foraaret over.

Ilia var syv og tyve Aar gammel, da Hjemmets Døre for bestandig lukkede sig efter hende, dets Pryd og Støtte, Fremtiden laa uvis og saare lidt betrygget for hende, da hun stævnede bort fra det »yndige Land, hvor i sin

Ungdom hun boede og bygged.«II.

1845—i86o.

»Paa mit eget Hjertes Højvande jeg svømmer, og Verden mig synes saa skøn og saa rig; om Fred og om Lykke jeg sværmende drømmer — men sank jeg, var snart jeg et Lig «

IHa Fibiger.

I Efteraaret 1845 vendte Ilia, efter at have tilbragt Sommeren paa Berritsgaard, tilbage til København, hvor hun tog Bolig sammen med Mathilde, som ikke havde forladt hende siden Moderens Død. Ilia havde haabet at maatte beholde Søsteren hos sig, indtil denne om et Par Aar skulde ud som Lærerinde, og udstod en haard Dyst for at faa Faderen til at give sit Samtykke dertil. Men denne, som kort forinden havde indladt sig i nyt Ægteskab, vilde have de yngste Børn hjem til sig, og da Ilia i pekuniær Henseende var afhængig af ham, maatte hun give tabt. Efter Mathildes Konfirmation i det følgende Foraar skiltes Søstrene. Ilia kom i Huset hos den før omtalte Tante Jacobine og

søgte ved Selvstudium og Informationer at raade Bod paa de værste Huller i sine Skolekundskaber for at blive i Stand til at ernære sig ved Undervisning, en af de faa Maader, hvorpaa Kvinder af god Familie dengang saae Udvej til at hutle sig gennem Tilværelsen.

I Slutningen af Oktober 1847 tiltraadte hun Pladsen som Lærerinde hos Præsten i Liørslev paa Mors.

Halvandet Aar tilbragte hun i denne Afkrog af Landet under de tarveligste og mest ensformige Forhold. Efterfølgende Brudstykker af Breve til hendes noget yngre Søster Amalie kaster et klart Lys over hendes ydre Omgivelser og indre Liv i dette saa betydningsfulde Afsnit af hendes Tilværelse.

November 1847.

»En Slags Idee havde jeg vel om denne Stilhed, om ikke af andet saa af et Brudstykke af Thrine Schouboes poetiske Dagbog, som jeg fandt saa træffende, at jeg husker det endnu. Det lyder som følger:

Aurora aabnede de purpurfarved Døre, og Mikkel spændte for, thi Tang han skulde køre. En Kone kom med Spind, og tvende gik med Blaar, — og mere hændte ej udi vor Præstegaard.

Naar du sætter Plov i Steden for Tang og; Sogneforstandere i Steden for Spindekoner, saa har du et tro Billede af det Liørslev Liv.«

Febr. 1848.

»Det er en ren Fejltagelse, naar du mener,, at jeg ikke har det godt. Jeg har det omtrent saa godt, som jeg kan vente at faa det. Her har jeg Lov til at være, som jeg vil, eller snarere som jeg kan. Alle ere gode imod mig, og Ingen-forlanger, at jeg skal være interessant. Jeg har Arbejde nok med Drengene*) og mit Sytøj, Morskab nok med at spinde og spille Fingerøvelser, og Sommeren i Vente. Hvad kan man forlange mere?

Og desuagtet gaar det mig, som det veli gaar Alle: jeg længes undertiden saa inderligt efter Lykken, saaledes som jeg har tænkt mig den som ung Pige, og som jeg veed, at den er til for enkelte Udkaarede. Jeg indser rigtignok slet ingen Grund, hvorfor jeg skulde være imellem deres Tal, tværtimod. Men i den Henseende nyttede det slet ikke at komme bort herfra. Det nytter ikke at løbe efter Lykken. Vil den mig noget, finder den mig vel nok her. Og ser den aldrig til mig, saa kan jeg vel nok vente det Par Aar eller halv Hundrede.

*) Eleverne.

— — Det er godt, jeg er yngre end Axel; ellers vilde jeg tro, jeg havde forurettet ham. Den Livslyst, han

mangler, tror jeg næsten, jeg har faaet for to. Somme Tider kan jeg være forknyt nok. Hvem kan ikke det r Men i det Hele taget er jeg ved godt Mod, og ofte føler jeg mig saa munter og let i det daglige, at det er mig selv ubegribeligt, at jeg har levet saa længe i Verden.«

d. 16de Marts 1848.

»Hvad siger Folk i København? Hvilke Rygter gaar der? Jeg saae af de sidste Aviser — vi faa ingen Nyheder uden de gamle, tørrede Nyheder kunde man kalde dem — at flere Skibe, blandt andre Kadetkorvetten, vare udkommanderede. Dersom der er Fare for Krig, kommer de saa bort? Hvad siger Rung? Han staar jo i et Slags Forbindelse med Søetaten. Gud bevare os, hvor alle Mennesker blive vigtige, naar man er paa Mors!

Der gaar de grueligste Rygter herovre, men lier i Huset drøftes det med megen Rolighed, og Omkvædet lyder omtrent saaledes: Gud ske Lov, at det ikke gaar os an. Madammen siger det rent ud. Det er en kostelig Kone, ægte Fruentimmer. Ved hvert Uheld, der ramte de Franske i denne Revolution, sagde hun: »Det kan de46

have godt af, det Kæltringpak! Sætte sig op mod deres Konge!« Men da hun hørte, at der blandt de Faldne var Fruentimmer og smaa Børn, saa vendte hendes Hjerte sig. Fra den Tid siger hun: »Gud ske Lov, de fik ham vel jaget bort — og hvad, han faar vel sagtens noget at leve af!« Det er en prægtig Kone! Præsten er ogsaa en rar Mand og vilde vist aldrig være forknyt, naar det gjaldt. Men han fatter slet ikke, at hvad der gælder Landet, gælder mig, dig, hver enkelt. Overhovedet er dette næppe endnu en dansk Følelse, men bliver det nok. Om det ogsaa, naar det kom til det yderste, er en dansk Følelse, er det dog ingen dansk Idee endnu. Men paa Følelsen kommer det jo an,, naar den blot ikke er for dybt gemt til at findes i rette Tid. — — Jeg veed ikke, hvorledes jeg skal finde mig i at være her, dersom der sker Ulykker paa Sjælland. Kan man end intet udrette, er det dog en Trøst at dele Faren.«

d. 31te Marts 1848.

»— — — Ville I intet lade mig vide, saa skulle I dog have fuld Oplysning om Tilstanden her, thi for Øjeblikket er her fuldt saa uroligt som i København. I Aftes ved Sengetid kom Karen Barnepige styrtende herind, højt grædende.BREVE FRA MORS.

med det Raab: »De kommer, de kommer! De skal Alle hen! Sognefogden er der!« Nu blev jeg meget forskrækket, thi Karen er Kæreste med Mads, der hører til det Mandskab, som sidst kan vente at blive indkaldt. Jeg tænkte øjeblikkelig, at det var sandt med de 20,000 Preussere, og at vi i denne fortvivlede Tilstand maatte samle al vor Magt. Kort, jeg mente, at Karen ved »de kommer« mente Bud efter »Alle«, nemlig Mads. Jeg skyndte mig ind i Dagligstuen, hvor Præsten var i Færd med at oplæse et Brev fra Nabosogneforstanderskabet til Sogneforstander-skabet her om, at der var kommen Efterretning fra Salling, at sex Hundrede Rendsborg Fæst-ningsslaver vare blevne bevæbnede og slupne op i Nørrejylland. De skulde alt være ved Holstebro og skænde og brænde, hvor de drager hen.. Derfor skulde der nu være Strandvagt rundt om Kysten endnu samme Aften, da man ikke vidste, hvad Øjeblik de vilde komme til Sundet. Desuden var der Kongens Proklamation af 28de Marts og en dertil svarende Opfordring fra Borgmesteren i Nykøbing.

Først blev alting læst i Samling med Sogne-manden, der var kommen som Ilbud, saa blev det læst for Madammen og Karen, saa blev Mads og Niels kaldt ind og alting læst for dem. De var de eneste, som blev rolige derved, skønt de fandt det lidt betænkeligt, at de kun havde nogle »sølle Forke« at sætte sig til Modværge medv48

da der kun er een Bøsse i begge Sognene. »Men lad dem kun komme, vi skal tage imod dem endda,« sagde Niels. Jeg sagde, at de dog maatte tage sig i Agt, om der nu kom en eller anden stakkels Skræddersvend af de omvankende, at de saa ikke af en Fejltagelse strax slog ham ihjel, fordi han talte Tysk. »Taler han Tysk, saa slaa

ham ihjel!« raabte Madammen højt grædende, »alle Tyskere skal slaas ihjel!« Jeg bad dog om Pardon for Svenden, og Karlene lo, saa de rystede, og lovede, at alle Skræddersvende skulde gaa fri. Bange er de ikke, Gud ske Lov!

— —-Som jeg nu staar i Morges —

Klokken var kun lidt over sex — og fletter mit Haar, kommer Karen atter farende i fuld Jammer. »Aa Jøss! Aa Jøss! Nu er det rent galt! Fuldmægtigen er her selv! Han vil tale med Præsten, og saa skal han af Sted i fuldt Firspring efter Sognefogden!« — »Hvem skal af Sted?« — »Mads, aa Jøss, aa Jøss!« Jeg skyndte mig med min Paaklædning for at faa at vide, hvad Ulykke der nu var hændt. Atter kom Karen med Jamin ersansigt. »Er der nu noget galt igen, Karen?« »Ja, aa ja!« — »Hvad da?« — »Det veed jeg ikke, men« — bitterlig grædende, »Kusken siger, at det er saa galt, som det kan blive.«

— — — Fuldmægtigen, som saae forvaaget men yderst determineret ud, fløj af Sted fra Gaard til Gaard for at faa samlet alt vaabendygtigt Mandskab. Hele Natten var der kommet Stafet

paa Stafet med Underretninger og ligeledes afsendt Ilbud Nord paa til forskellige Kanter for at skafife Hjælp. At Silkeborg og Holstebro var brændt af, antoges for vist. Det var besluttet ikke at vente Pakket her, men at samle alt det Mandskab, som paa nogen Maade kunde undværes, naar der blot blev Vagter ved Kysten, og saa gaa over til Salling, forene sig med Sallingboerne og, om muligt, rent knuse Tyskerne. Dertil vilde de ogsaa have Hjælp fra Thy, skønt de ikke tænkte paa at vente efter den. Det hele blev drevet med overordentlig Dygtighed og Planmæssighed. Da han var forsynet med friske Heste, foer Fuldmægtigen af Sted igen, og en Timestid efter kørte Præsten til Ønding, Annexet, som er tre Gange saa stort som Liørslev Sogn. Alt det yngste Mandskab blev udtaget og sendt til Sallingsund, hvor Autoriteterne fra Nykøbing vare forsamlede for at ordne. Forke var det almindelige Vaaben, dog bleve ogsaa Leer satte lige paa Skaftet, som en Kniv, for at kunne bruges til Huggen. Smeden arbejdede Livet af sig for at smede Jernspidser, som skulde sættes paa Træskafter og vare saa svære, at de baade kunde bruges til Hug og Stik. Alle de Bøsser, som kunde opdrives, sendtes til Sallingsund tilligemed alt, hvad der i 'Nykøbing fandtes af Krudt og Kugler.

Mens vi ventede paa Præsten, kom den Efterretning, at Banden brændte flere Steder af

ved Skive. Madammen gik om i trøstesløs Fortvivlelse, Ludvig skælvede som et Espeløv; jeg var hel underlig om Hjertet, men næsten mer ængstelig for Axel og Marie end bange for Røverbanderne. I Morges kom nemlig den Underretning, at Randers Dragoner alt i Onsdags om Morgenen Kl. fire vare tagne bort. Men hvad som næsten overvejede min Ængstelse i begge Retninger, var det Haab, at Holstenerne nu ikke faar Hjælp fra Preussen. Det er underligt; skønt jeg, som I nok kunne tænke, føler mine private Sorger dybest, føler jeg dog de nationale først, og det, som siden kommer til at ligge mig nærmest paa Hjerte, tænker jeg i Begyndelsen slet ikke paa. Dog, det var ikke om mig, jeg vilde tale.

Alt det Mandskab, som blev udtaget, var under tyve Aar, da de Ældre hvert Øjeblik kunde vente at blive indkaldt til deres Regimenter. Alligevel vare Alle villige og Stemningen fortræffelig, især op ad Dagen, da de havde faaet Tid til at samle sig lidt. En Gaardmand, hvis to ældste Sønner vare tagne, tilbød frivilligt den Tredje, som endnu gaar til Præsten.

Saaledes gik Dagen til imellem fem og sex. Det var det guddommeligste Vejr, ret en Sommerdag. Lærken sang, og Storken knebrede, men ingen uden de selv havde godt deraf. LTd paa Eftermiddagen kunde jeg ikke udholde det længer, men gik lidt ud for at faa Vejret og se

ned mod Fjorden. Som jeg staar og taler med Præsten, kommer en Gaardmand kørende som et galt Menneske. Han bragte den sidste Efterretning om, at det hele var overdrevent. Halvandet til to Hundrede Mand vare alt satte

over til Salling, men overbeviste sig snart om, at man der ikke havde set mer til Tyskere end her. For det første havde det ingen Fare. Præsten gik hjem for at berolige Madammen, Drengene og jeg løb bort til en endnu højere Bakke for at spejde derfra.

— — — Strandvagter ere for en Sikkerheds Skyld udstillede, og med Vaaben vil man vedblive at forsyne sig. Men hele Huset skulde blevet oppe i Nat, og hele Huset ligger nu i Sengen, paa mig nær, som kun længes efter at komme lige saa vidt.

Eders trætte Ilia.«

Til Broderen Axel.

den 28de April 1848.

»— — — Det var et haardt Stød, da Rygtet i Tirsdags Aftes kom om det tabte Slag*), især som vi fik det her: en total Flugt til Flensborg.

*) Slaget ved Slesvig d. 23de April.

4*52

Jeg kom netop hjem fra et Besøg hos Pastor Balslevs, hvor vi havde faaet Aviser med lutter gode Efterretninger, paa det russiske Forbund nær. Vi havde naturligvis talt om, hvad der ligger Alle nær paa Hjerte, og Madam B. mente, at hun ikke vidste, hvorledes hun skulde finde sig i Efterretningen om et tabt Slag. Jeg derimod sagde: Lad Tysken, om saa skal være, komme helt op til Skagen, han bliver nok jaget ned igen. Thi jeg er saa inderlig overbevist om Umuligheden af, at Danmark kunde undertrykkes, at det eneste, jeg frygter for Landet, er overilet Fred og uhæderlige Forbund.

Jeg er glad over et Brev, jeg samme ulykkelige Tirsdag Aften fik fra Otto, og hvori han paa det bestemteste udtaler sin Beslutning at ville med. Og dog har jeg angaaende ham ikke saa gode Anelser som angaaende dig. Du maa vide, jeg tror paa Anelser. Men jeg er overbevist om, at der ikke kan hænde ham nogen saa stor Ulykke som den, han vilde bære i sig selv, om han af ydre eller indre Forhindringer blev tilbage. Med Vilhelm er det en anden Sag, lad ham i Guds Navn blive, hvor han er*). Den, som følger det dygtige i sin Natur, har Ret, og Enhver kan være god for sig.«

*) Begge de yngre Brødre, Otto og Vilhelm, gik med som

Frivillige.54

Juni 1848.

»En Ting vil jeg bede dig besørge for mig. Vil Du forsigtigt tage Glasset ud af den store Sølvsukkerskaal og faa det gemt. Vil du dernæst faa Sølvet og den gamle Sukkertang pudset lidt af og saa sende dem hen tii en af de Mænd, som modtager sligt til Krigsfornødenheder. Moder har udtrykkelig foræret mig den Skaal, men det er dog intet videre Offer for mig, thi jeg tog mig det saa nær, da den gamle Thepotte, jeg havde skænket med paa Højskolen, blev omstøbt, at jeg aldrig ret har kunnet lide det ny Sølvtøj, som ved den Lejlighed blev gjort.

— — — Sidst jeg var i Kirke, Konfirma-tionssøndag, var det eneste, Præsten fremhævede for de stakkels unge Børn, hvorledes Vorherre, trods sin Almagt, havde brugt sex Dage til at skabe Verden — for Exemplets Skyld, at Menneskene skulde se, de ikke maatte løbe fra det ene til det andet, men skulde gøre een Ting færdig ad Gangen. Der kan man rigtignok sige: naar Saltet har mistet sin Kraft, hvormed skal det da saltes?«

Oktober 1848.

»Her har været og er endnu en god Hurlumhej i Anledning af Provsten og Efteraarsren-54

gøring. Det er den første, som har fremskyndet — nær havde jeg sagt foranlediget — den sidste. I otte Dage har jeg faaet min Middagsmad ind i mit Kammer uden Serviet eller sligt, fordi der ikke var Tid til at dække Bord. Madammen og Børnene spiser i Ammestue-Sovekammeret, Præsten i Studerekammeret. Madammen har saa travlt, at hun forleden kom vandrende ned ad Gangen med Tallerkenen i den ene Haand og Skeen i den anden, saaledes spisende af alle Kræfter, da hun ikke havde Tid til at sidde ned. Det er en inderlig rar Kone, men hun udmærker sig mere ved utrættelig Travlhed end ved bestyrende Overblik.

— — — Det morede mig, hvad du skrev om Ballet. Jeg ser Alvilde i den hvide Kjole sammen med Mathilde i Kotillon blive ført hen til en Herre, som skal vælge. Her har han Lejlighed til at lægge sin Karakter for Dagen ved at vise, om han er for det solide eller for det luftige. Transparent og Navnetræk i Blomster — det ligner aldeles Sille!*) Man kan ikke sige: hun er ikke af denne Verden, men nok: hun er ikke af denne Tid. Og dog har hun saa mange af de ægte Evaiske Karaktertræk, at hun passer paa ethvert Sted og i enhver Tid, men bedst i den Lafontaineske.«

*) Sille Beier.

November 1848.

»Nu har vi da faaet nye Ministre. Gid det blot maa gaa godt. Men jeg har det Haab. Tscherning er dog en særdeles dygtig Mand, og har han tilsidesat Nogen, er det vist sket af Overbevisning og efter en fra hans Standpunkt gyldig Dom. Jeg tror ikke paa store Mænds Misundelse, men vel paa deres Mistro til og Miskendelse af Evner, som ikke slaa ind i deres egen Retning, især naar denne er praktisk. Enhver bruger det Værktøj, han er vant til at omgaas med og forstaar at haandtere, og naar Nogen siger mig, at det er bedre at skære Papir end at klippe det, saa svarer jeg: det kan gerne være, og griber i det samme trøstig efter min Sax. Men Verden er nu engang forunderlig, og den tærende Syge, der ødelægger vor Tid, heddet-Vantro. Mistillid er en Afart af Vantro.

Det glædede mig at se i Avisen, at Folk havde ført sig anstændigt op imod ham paa Rigsdagen. Og saa glæder det mig, at man nu igen begynder at paaskønne Lehmann, som han fortjener det. Der er faa, jeg holder saa meget af som af Lehmann.

— — — Provsten kom i Gaar og — hvad mener du? — bad mig være Brudepige for Marie Petersen. Kan du tænke dig noget underligere? Det skulde Nogen sagt os, da vi gik i vort gode Højskolehjem, at jeg om tolv, fjorten Aar skulde komme til Mors for at være Brudepige for den

lille Marie. Men i Steden for at falde i vemodige Betragtninger over Verdens Gang, morer jeg mig inderligt og glæder mig over denne yventede Indbydelse. Det er sandt, Livet ser rigtignok noget broget ud, men gennem alle disse Forviklinger, denne Kasten op og ned, gaar dog en fast Tanke, en Traad, som vil holde, naar de brogede Billeder, som omsno den, forsvinde. Det veed og føler jeg, og om jeg end undertiden føler en inderlig Sorg over de Ulykker, som saa særdeles have ramt vor Familie, saa føler jeg mig dog tryg ved det Sammenhæng med et højere Væsen og en højere- Verden, jeg saa tydeligt øjner og føler, og morer mig ofte usigeligt over de eventyrlige Spring, Skæbnen gør i denne Verden, og hvilke de Andre slet ikke se eller kun bemærke for at grublisere derover.«

d. 6te April 1849.

»I Aften, nu for lidt siden, kom Aviserne. Krig altsaa! Jeg blev noget forskrækket, men dog, sandt at sige, ikke bedrøvet. Kun var det mig ubehageligt, at Redaktøren for at fylde Bladet havde optaget Fortællingen om den stygge Affære, da Astrup blev fangen. En mærkelig Taktløshed, thi det ser ikke ud som noget godt Varsel.

Nej, faa vi Krig, er jeg rigtignok glad ved at komme til København, thi her er man som levende begravet eller som mellem levende Lig — om Sagen ellers lod sig gøre. Og hvorfor ikke? Ere ikke de fleste ældre Mennesker paa en Maade Lig? Lig i Poesiens og Begejstringens Rige?«

d. 16de April 1849.

»I Tirsdags Morges kom det første forvirrede Rygte om Ulykken ved Egernførde, men det var saa løst, lød saa utroligt, at jeg ikke fæstede mindste Tro dertil. Om Eftermiddagen besøgte Balslevs os og bragte Løbesedlen med, som de havde faaet Aftenen i Forvejen. Louise græd — over Gefion, som ikke var sprængt, over Christian den Ottende, som var tabt, og over den stakkels Paludan, som nu maatte være et ulykkeligt Menneske. Jeg mente, Manden havde gjort sin Pligt, og begge vare vi tilbøjelige til at skyde Skylden paa Skibets ulykkelige Navn: Christian den Ottende. Balslev omtalte Sagen paa sin sædvanlige rolige Maade, men han havde dog ikke kunnet sove om Natten. Her var de, som de plejer. Bedst kan jeg dog lide Madammen, som aabent tilstaar, at naar det kun maa gaa godt, saa længe hun og hendes Børn lever, er det

hende ganske ligegyldigt, hvordan det ser ud med Landet, eller om det er til om hundrede Aar.

Det stod mig bestandig i Hovedet, at dersom Marstrand var med, var det vist med Christian den Ottende. Men jeg kunde jo huske fejl. Balslevs Drenge havde endnu Avisen, hvori Udnævnelserne stod; de havde gemt dem for at have Navne til Officererne paa deres Flaade, som blokerer de smaa Bugter i Dammen. Næste Dag fik jeg den. Ganske rigtigt. Om Torsdagen skulde vi have haft Aviser, men Budet bragte ingen. Fredag gik Else Kokkepige til Nykøbing og bragte to Aviser hjem med.sig. Jeg læste den lange Beretning om Kampen. Den var afskyelig, tagen efter et Hamborger Blad. Da jeg kom til Listen over de Faldne, saae jeg Krieger og Marstrand. Deri vare de forskellige Beretninger enige; med de yngre Officerer vare de noget afvigende.

Da nu denne Ulykke med vore bedste Skibe og Officerer skulde ske, er det mig kært, at M. faldt, inden Flaget blev strøget — thi i den tyske Beretning stod, at Flaget blev strøget, for at Folkene kunde landsættes. Af anden Grund kunde det heller ikke være, da de selv antager, at Skibet sprængtes med Vilje. Nu, Flag eller ikke Flag, det faar at være, naar kun ellers alt gaar, som det bør. Men for en Mand maa det dog være en Hjertekval at se det, og derfor var det mig kært, at han faldt før.

— — — Rimeligvis kommer jeg hjem lige først i Maj. Naar jeg har bestemt Dagen, skal jeg skrive. Sig til Fru H., at hvis der skulde tilbyde sig noget for mig, kan hun afgøre det ganske efter eget Skøn. Alt, hvad hun finder blot nogenlunde antageligt, er jeg tilfreds med.

— — — Gud forlade de Rygter, dersom de ere usande! Nu staar der i Avisen, at Marstrand, skønt saaret, maaske endnu er i Live, Fangen eller ikke fangen, det kan være det samme. Det er et løst Rygte, og jeg tror det egentlig ikke. Dog lidt; thi hvad er umuligt? Jeg tror paa Mirakler, ser du. Men derfor er det jo ikke sagt, at de ske. Nej, man maa intet gøre Regning paa i denne Verden uden Gud — og hans Bestemmelse kende vi ikke, før vi se den. Hans Vilje ske, hans Navn være lovet, i hvordan det end gaar.«

I Begyndelsen af Maj vendte Ilia tilbage til København.De Aar, som nu fulgte, vare de trangeste i Ilia Fibigers Liv. Det er dem, Vennen og Fætteren Johannes Fibiger hentyder til i Talen ved hendes Jordefærd, naar han siger: »Jeg har set hende, da det dybeste Tungsind havde lagt sig over hendes Ungdoms Dage, sidde Nætterne igennem, uafladelig drejende Tankernes Hjul, uden at finde Meningen i sine Tanker, sidde de lange Timer om Dagen, mat stirrende ind i Ilden, uden at kunne finde Maalet for sit Liv, indtil endelig ved Guds Hjælp alt samlede sig for hende i den Tanke, at hendes Liv var tabt, om hun ikke greb til at handle, til at gøre Gerninger, som vare store og mægtige nok til at holde hende oppe, siden den indre Fred var borte.«

Hvad der i saadanne Timer er gaaet igennem hendes Sjæl, derom taler den lille Digtkreds »Stemninger« i det

efter hendes Død udgivne Bind Digte, og ikke mindst følgende Brudstykke af et utrykt Digt, dateret den 23de Juli 1851:EGET HJEM I KØBENHAVN.

>0 Gud, du, som har lovet alle Bedrøvede Trøst, lad mig det trætte Hoved hælde op til dit Bryst.

Lad det forgrædte Øje

mig skjule i din Haand,

tag du min Sorg og Møje

og bind mig med Lydigheds Baand.

Vilje saa lidt jeg kender, Raad ret aldrig jeg veed. Led mig med dine Hænder, giv mig Lydigheds Fred.

Herre, mit voldsomme Hjerte — aldrig paa Jorden forstaaet — søger til dig i sin Smerte, lad det ej blive forsmaaet.

Ja, som den usleste Tigger kommer jeg, Gud, til din Dør; Sorgen om Hjertet mig ligger, Verden har opfødt den før.»

Efter at have tilbragt Sommeren i Faderens og Stifmoderens Hjem paa Frederiksberg lejede Ilia i Efteraaret 1849 et Kvistværelse paa Vesterbro, hvor hun boede ene og, støttet af Faderen, ernærede sig ved at undervise Smaapiger og ved Haandarbejde. Her var det, at hun, der aldrig havde drømt om at blive Forfatterinde, pludselig følte Digtertrangen vaagne i sig. Hun fortæller derom i et Brev til Broderen Axel fra September 1851: »— — — Jeg skriver, omtrent som man slider Fløjl af Armod, fordi jeg Ingen har at

tale med. Og paa dette Skriveri grunder jeg min Fremtid.

Naar jeg skulde skrive Breve, da jeg var sexten Aar, sad jeg i halve Timer og saae paa Papiret, thi jeg vidste intet at sige. Der er intet, jeg har haft saa ondt ved at lære som Skrivning — thi Regning lærte jeg slet ikke — og der er næppe noget Redskab, jeg har haft mere imod end en Pen. Denne sidste Modbydelighed gør sig for saa vidt gældende endnu, at jeg altid skriver det egentlige Udkast ned med en Blyant; den falder mig langt lettere i Haanden. Og jeg kan ikke fordrage skrivende Fruentimmer. Jeg føler mig overbevist om, at de ikke due til den Slags Arbejde, ja, jeg synes ordentlig, det er Synd, at jeg har faaet Magt til at gøre noget, som ligger saa udenfor, hvad jeg dog er.bestemt til at være. Det er den forunderligste Modsætning: da jeg havde skrevet noget, som jeg følte mig overbevist om havde Værd, skønt jeg saae Manglerne, da var jeg lige saa vis som før paa, at ingen Kvinde kan digte — og hvad som er det allerunderligste — jeg følte stærkere end nogen Sinde min bestemte kvindelige Natur. Jeg kunde sige meget herom, men det hjælper ikke. Galt er det, og galt bliver det.

Hvad der fra først af har bidraget til at føre mig ind paa denne forunderlige Vej, er den aandelige Indesluttethed, hvori jeg fra Barn af har levet. Nu skal jeg fortælle dig, hvorledes det hele er

gaaet til. Men først maa du huske, at jeg sad halvandet Aar paa Mors i den berømmelige Liørs-lev Præstegaard, saa var en Sommer hjemme hos Faders Kone, saa en Vinter her paa Broen, Aften for Aften siddende ganske ene i min Kvist deroppe. Saa var det lige i de sidste Dage i April eller de første i Maj 1850. Jeg havde i lang Tid ingen anden Opmuntring haft end at sy Skjorter for Penge. Hvordan det gik, veed jeg egentlig ikke. Mit Indhold, om jeg saa maa kalde det, var i Aar og Maaneder og Dage steget til en saadan Højde, at det vel af en Slags Naturnødvendighed maatte have Afløb. Anderledes kan jeg ikke forklare det, thi nogen videre Anledning var der ikke. Som jeg sidder og syr, kommer jeg til at tænke paa et poetisk Stof, som jeg nogen Tid forinden havde set bearbejdet paa en mig utilfredsstillende Maade. Nogle Scener stod i deres egentlige Indhold — den endnu ikke i Ord klædte Grundfølelse — saa tydeligt for mig. Jeg tænkte, jeg kunde have Lyst til at skrive dem op, som om de var Excerpter af et Sørgespil. Men saa tænkte jeg igen: hvorfor skulde jeg gøre mig den Ulejlighed? Det er

morsommere at tænke end at skrive. Alligevel, om Aftenen fik jeg igen Lyst og skrev en halv Snes Linjer op. Saa talte jeg efter og fandt, at de fleste havde ti Stavelser, men nogle elleve. Det var just ikke gaaet saa flydende, og jeg havde mere end nok af det Forsøg, syntes64 HENDES FØRSTE FORFATTERSKAB.

jeg. Men næste Morgen, som jeg stod og redte mit Haar, gik det saa klart op for mig, at jeg strax, i Nattrøje og med Haaret ned ad Ryggen, satte mig til at skrive; kun en ganske lille Monolog. Men dermed var Sagen afgjort. Det var aldrig faldet mig ind at skrive andet end de enkelte Scener, hvor en bestemt Følelse udtalte sig, thi jeg tænkte: hvad forstaar jeg mig derpaa, hvad gaar det mig an om alt det øvrige? Men det ene drager det andet med sig. Naar jeg undtager det Bryderi, jeg havde med at rede Akterne ud fra hinanden, gik alting meget mageligt. Jeg sad og' syede, og imens havde jeg min Blyant og et lille Stykke Papir liggende. Det var en meget god Maade, thi Sproget kunde jeg kun daarligt faa Bugt med, men netop fordi jeg bestilte noget andet, fik Versene Tid til saa jævnt at danne sig af sig selv. Jeg husker tydeligt, at det var mig et stort Savn, da Skjorterne bleve færdige, og jeg skulde til noget andet Arbejde.«

Allerede i August var det første Stykke, »Marsk Stig«, et Sørgespil i fem Akter, færdigt. Tilskyndet dertil af Broderen Otto, hendes første Fortrolige og Hjælper i denne Sag, indsendte hun det, i Haab om at faa det opført paa det kongelige Theater, sidst i Oktober 1850 til Heiberg under Mærket O. M. just i de selv samme Dage, da Søsteren Mathilde i al Hemmelighed fra Lolland sendte ham sit Manuskript til »Clara Raphaels tolv Breve«.65 HENDES FØRSTE FORFATTERSKAB.

Fjorten Dage efter endt Theatersæson (1851) fik hun Stykket sendt tilbage med følgende Besked: »Under alle Omstændigheder fortjener dette Arbejde en særegen Opmærksomhed. Var det derfor fremkommet i et andet Tidspunkt, hvor de tidligere Behandlinger af Stoffet, især det sidste af Prof. Hauch, ikke var i frisk Minde, vilde jeg ikke betænke mig paa at bringe det paa Scenen, i alt Fald med enkelte Modifikationer, som jeg vilde foreslaa. Men i nærværende Øjeblik kommer det, om ikke for ildigt, da — og maaske snarere — for tidligt. Der maa hengaa nogen Tid, inden dette Stof igen kan have Nyhedens Interesse for Publikum. Paa Grund heraf maa jeg foreløbig sende Manuskriptet tilbage. J. L. Heiberg.«

Kort efter Modtagelsen af dette Svar indsendte hun atter under samme Mærke til Theatret »Et gammelt Eventyr«, Drama i fem Akter. Hun havde beredt sig paa et halvt Aars taalmodig Venten, men da Faderen i August Maaned pludselig døde, og hun saaledes mistede den Understøttelse, han ydede hende, ønskede hun snarest at faa Vished om, hvorvidt hun turde gøre Regning paa denne Indtægt eller ikke, for at indrette sig derefter. Broderen Otto, der kendte Heiberg personlig, bad ham af disse Grunde om ikke at tøve for længe med at afgive sin Dom. I Brevet til Axel (Sept. 1851), hvori

Ilia Fibiger. 566 HENDES FØRSTE FORFATTERSKAB.

Ilia gør ham bekendt med dette, skriver hun: »Heiberg var særdeles venskabelig mod Otto. Kedeligt er det, at han, efter Ottos Iagttagelse, skal være personlig indtaget imod mig fra i Fjor Vinter af. Mathilde*). Der er dog maaske Ingen, der har dømt ham mildere i denne Sag end jeg.«

»Et gammelt Eventyr« blev forkastet. Sammen med »Marsk Stig« og »Hagbart og Signe« udkom det i 1857 i et Bind, betitlet »Tre Dramer«. Under Mærket: Forf. til »Tre Dramer« udkom senere de fleste af hendes Bøger.

I Løbet af knap halvandet Aar skrev hun ikke mindre encl fem Skuespil. Skønt det naturligvis, ikke mindst af materielle Grunde, var hende en stor Skuffelse at se sine to første Arbejder forkastede — »Hagbart og Signe« var ikke skrevet med Tanken om at bringes frem paa Scenen — saa var hendes Digten saa absolut kun Udslaget af en indre Drift, et Middel, der helt uventet var givet hende, til at udlade det Overmaal af Fantasi- og Følelsesliv, som Aar igennem havde gæret i hende, at den Befrielse, den skaffede hende, næsten gav Bod for Skuffelsen. Hun skriver i Efteraaret 1851: »Det er underligt, at jeg skal gøre saadanne Ting. Gud veed, jeg har hidtil ikke haft nogen ydre Glæde deraf. Men det bedre har jeg, at mit egentlige

•'*) Se det i »Clara Raphael, et Livsbillede«, Side 114 anførte Brev fra Ilia til Broderen.I FLENSBORG.

6/

Jeg ligesom klarer sig. Den virkelige Del bliver tilbage, mens den poetiske opløser sig i Billeder, som staa rundt omkring mig.«

Ved Foraarstid 1852 blev Otto Fibiger ansat som Adjunkt ved Latinskolen i Flensborg. Ilia flyttede med dertil og boede hos ham, indtil han Aaret efter giftede sig. Paa dette Tidspunkt begyndte hun at læse Søren Kierkegaards religiøse Skrifter. De af hans æsthetiske Arbejder, hun havde læst, tiltalte hende saa lidt, at hun hidtil havde haft Ulyst til at give sig i Kast med de religiøse. Men da det først var sket, greb de hende, som intet havde grebet hende tilforn, og hun helmede ikke, førend hun havde læst dem alle.

Om hans »Til Selvprøvelse« skriver hun: »Den overgaar alt, hvad jeg nogen Sinde har læst — det ny Testament undtagen, naturligvis.«

Den Indflydelse, de havde paa hende, blev afgørende for hendes Livsretning og gav sig kort efter Udslag i Handling. Man sporer den ogsaa tydeligt baade 1 Indholdet og i Stilen af mange af hendes Breve. Det er ikke overdrevent at sige, at Søren Kierkegaard i hende havde en af sine mest trofaste Tilhængere.

Efterfølgende Brev, skrevet i Foraaret 1859 til Pastor Johannes Fibigers Hustru, vidner noksom derom.

»Hvad Søren Kierkegaard angaar, da kan jeg kun altfor godt forstaa dig. Der er næppe En, hvis Hjerte har rejst sig stærkere imod ham,

end mit. En Gang, det var — underligt nok — anden Gang, jeg læste »Til Selvprøvelse« igennem, blev jeg betaget af et sandt Raseri, da jeg kom til disse Offerfordringer, og jeg tænkte: Ja, bi kun! Jeg udkastede øjeblikkelig Planen til et Stykke, hvor Heltinden paa en Maade bliver et Offer for religiøs Fanatisme — ikke hendes egen — og hendes Indsigelser, hendes Kasten det fra sig, skulde være det væsentlige. Jeg nedskrev strax en Del midt i Stykket forekommende, og jeg tror nok, det paa sin Vis har en Slags Kraft. Det ligger i Stoffet. Hun var min Hovedperson; hun var alt. Men, ser du, der gives noget i Verden — og navnlig i Poesien — der kaldes Ligevægt. Er et Stykke ikke absolut galt, og lader man det udvikle sig af sig selv, ganske efter sin indre Nødvendighed, saa vil Ligevægts-principet af sig selv gøre sig gældende og efter adskillige Svingninger saa temmelig bringe det Hele i Orden. Saaledes her. Da Stykket var færdigt, var hun langtfra beklippet og beskaaret, snarere var hun voxet Men desuagtet stod, i Følge Ligevægtens hellige Lov, hans Princip som det sejrende. Og deraf lærte jeg fuldkomment, paa hvis Side Retten var. Saa sagde jeg saa smaat: Adieu. Det. er for svært for mig. — Det var i Sommeren 1852*).

*) Dette Manuskript^ der aldrig har været trykt, existerer, saa vidt vides, ikke. Derimod har hun efterladt et, desværre ufuldendt, Skuespil af lignende Tendens, der sandsynligvis stammer fra hendes sidste Leveaar.

Søren slåp jeg derfor ikke aldeles. At han har Ret, det er min helligste Overbevisning. Men hvad mig selv angaar, saa — det kan vi tale om i Morgen. Eller hellere en anden Dag; det haster jo ikke. Jeg er nu engang, som jeg er. Jeg haaber vel at blive en Smule bedre; men jeg er bange, det sker ikke saa snart. Søren K. har betalt den Pris, der er mig for høj. Han holdt paa at agte Afstanden mellem sig og dem, der have lidt mere for Sandheden. Lad mig nu ikke begaa den samme Synd imod ham, som han søgte at afvende fra dem. Han har levet, han har lidt, han er død. Hvorfor nedsætte ham? Hvorfor forholde ham det eneste, vi kan give, en Taknemlighedens og Kærlighedens Blomst paa hans Grav? Havde hans Liv for mange Blomster?

Og hvorfor nedsætte ham? Sort paa Hvidt, Sort paa Hvidt ligger jo Guds Ord for os. Han læste det rigtigt; vi ønske at læse det galt. Lad os tilstaa det; lad os fortie det. Men lad os ikke sige: han læste galt — og saa ændre ganske lidt ved det for at bringe det i Uoverensstemmelse med hans Læsning.

-— — — Jeg siger ikke dette for at præke eller moralisere. Jeg personlig tror, at Gud er uendelig overbærende. Men det ligger i min Natur at elske dem, der har lidt, mere end dem, der har glimret. Og Søren Kierkegaard har lidt. Selv hans Begravelse var en Forsyndelse

imod ham. Hans Familie har et smukt Gravsted paa Assistenskirkegaard, og der staar et Rosentræ paa hans Grav. Alle Mennesker ere interesserede i at fordunkle ham. Enhver har i det mindste et Ord, en Tanke at sende som Bidrag " til den Taagesky, der skal forvanske ham og tilhylle det for stærke Lys, han fremkaldte. Hvad gør det ham? Saa lidt som Rosenbladene, der spredes paa hans Gravhøj. Her paa Jorden, antager jeg, er han for Nutiden en Brand, for Fremtiden en Stjerne. For mig er han Aarhundredets store Mand, Kritikkens Helt. Kanske skal han aldrig, end ikke efter sin Død, blive anerkendt for, hvad han var. Men er det ikke en Grund mere til at elske ham?

Bliv nu ikke ærgerlig paa mig. Johannes vil sagtens fortælle dig, at jeg er utaalelig, naar jeg kommer ind paa det Kapitel om Søren. Men Sagen er jo netop, at jeg elsker ham. Og saa min urokkelige, just paa min Modsigelsestrang begrundede Overbevisning om hans Ret. — — »Øjeblikkene« kunde ikke overraske mig saa meget som Andre, thi det meste af, hvad de udtale skarpt, er skjult til Stede i det Foregaaende — og det Foregaaende havde nær gjort det af med mig.

Nu er det den anden April. Luften lysner, Spurvene kvidre, det har ophørt at »lyde« paa Holmen. Tiden gaar, baade minutvis og aarevis. Jeg gad nok vide, hvor jeg er om ti Aar.

---Du kan tro, jeg er træt. Man kan

somme Tider være saa underlig til Mode som et affloreret Blomsterblad, der drysser ned fra et Træ.«

I Sommeren 1853 brød Koleraepidemien ud i København. Ilia havde just paa den Tid, efter Tilbagekomsten fra Flensborg, faaet sig indrettet i et Kvistværelse i Kannikestræde og skaffet sig Arbejde, hovedsagelig Maling for Terracottafabrikken. Der var i denne Tid en saa forunderlig Glæde over hende, at hun næsten skammede sig, fordi hun følte sig saa tryg og glad, medens der var Sorg og Ængstelse i saa mange Hjem. Men saa trøstede hun sig igen med, at det dog ikke var hende, der var Skyld i Koleraen. Broderen i Randers, der var bekymret over at vide hende saa alene i den pestbefængte By, sendte hende Rejsepenge med indtrængende Anmodning om strax at komme derover i et længere Besøg; men hun vilde ikke.

»Vær dog endelig ikke bekymret for mig,« skriver hun midt i Juli. »Jeg har med min bedste Vilje ikke kunnet føie Spor af Angst for Kolera, før Fru Werlauff kom op i Morges og med et forstyrret Ansigt sagde: »Veed De, hvem der er død i Nat?« Da følte jeg vel, at der kunde nævnes Navne, som det vilde gaa mig dybt til

Hjerte at høre. I Sandhed, havde jeg ikke vidst det forud, i et saadant Øjeblik faar man en Lære. Nu veed jeg, at der er Kolera i Byen. Jeg er ikke bange for min Person. Det trøster og beroliger mig netop, at jeg staar lige Fare med alle Andre. Dersom jeg var borte herfra, vilde jeg gaa i den samme Angst, som naar man i Krigen ventede Listerne over de Faldne. Jeg tør ligefrem ikke tage fra Byen.

— — Endnu er det godt med Fortjenesten. Min Helbred er god, mit Sind roligt, mine Udsigter tvivlsomme — hvad vil man mere?«

Kort forinden havde hun skrevet til Samme:

»Du maa endelig ikke ærgre dig over mit fornøjelige Lune. Jeg er slet ikke letsindig, som du tror, jeg er bare ikke tungsindig. Mellem os, jeg tror nok, jeg er den fornuftigste af os To. Betænk dog disse to Ting: hvem af os har flest Penge — og hvem har flest Pengesorger? Hvad er fornuftigst: at være uden Nød i Bekymring, eller at være i Nød uden Bekymring? Mig synes aabenbart det sidste. Eller hvorfor sørger man saa ængsteligt for Fremtiden, den man kanske aldrig vil opleve ? — Og hvad kan man saa sikre? — Der laa for et Par Aar siden en Mand paa Hospitalet. Han var bleven apoplektisk og kunde ikke synke. De tyllede Havresuppe i ham gennem et Rør, der gik langt ned i Halsen, og behandlede ham i alle Henseender paa samme Maade, holdende Livet i ham paa det grusomste.

Og han havde sin Bevidsthed, men ikke Magt over noget Lem, uden Hænderne. Dem rakte han bedende og

afværgende ud, hver Gang de nærmede sig for at pine ham. Saaledes laa han, jeg husker ikke hvor mange Uger, førend han døde. Saaledes kan et Menneske blive; saaledes kan jeg blive. Det Grusomste kan jeg ikke afværge. Skulde jeg da ængstelig bekymre mig for det Mindre? Idelig søge at sikre mig i det Smaa med en saadan Mulighed, der spotter al menneskelig Forsigtighed, for Øje? Nej, jeg ser kun een Sikkerhed: Den, der er beredt til at tage alt, hvad Skæbnen byder, har intet at frygte. Og Skæbnen er et Mønster for alle Underordnede; den gør intet paa egen Haand, men udretter paa det Punktligste alt, hvortil den er sat.

Se saa. Kan du nu ikke forstaa mig, nytter det dog ikke at sige mere. Jeg tror, jeg for det første skal blive i København; derfor bliver jeg her. Hvad den omtalte Plads*) angaar, da var jeg virkelig uenig med mig selv, om jeg ikke skulde modtage den. Men jeg kom ud af al Forlegenhed, da der kom Forhindringer fra Familiens Side. Det var mig en stor Beroligelse, da jeg nu tør tro mig sikker paa at have grebet det Rette. Om jeg kan komme igennem, veed jeg ikke. I værste Tilfælde sælger jeg mine sidste Møbler til Foraaret,

*) Som Lærerinde.

og tager saa ud som Lærerinde. Naar jeg ingen anden Udvej har, veed jeg, at det skal saa være.

Senere hen faar jeg muligvis Penge paa anden Maade. Dog er dette saa ubestemt, at jeg ikke nærmere vil omtale det*). Du ser, jeg gør ogsaa, hvad jeg kan, for at sikre mig. Men naar jeg har gjort det, er jeg rolig. Hvad der er bedst for mig: at faa eller ikke faa det, man kalder det Nødvendige, veed jeg ikke. Det vil vise sig; det, som sker, er det bedste.«

Den 22de Juli sendte Ilia en kort Billet til Broderen, der ender saaledes: »Skulde jeg dø af Kolera — hvad jeg ikke tror — saa husk paa, at du aldrig, det jeg veed, har gjort mig imod, og at jeg ikke har ment det mindste med det, naar jeg kan have gjort dig imod.«

Da derefter ingen af hendes Slægtninge og Venner i nogen Tid havde set eller hørt noget til hende, medens det samtidig rygtedes, at en Dame havde meldt sig til frivillig Sygepleje paa Almindeligt Hospital, laa det nær at antage, at disse to Kendsgerninger hang sammen, hvilket ogsaa viste sig at være Tilfældet. Axel Fibiger skrev strax til Pastor Blædel, som forrettede Sjælesorgen ved dette Hospital, og bad ham om nærmere Oplysninger. Af Pastor Blædels Svar,

*) Sigter til hendes Forfatterskab. Sidst i 1853 udkom hendes første Bog, »Fortællinger for Børn, som kunne læse paa egen Haand.«

der indesluttede det efterfølgende Brev fra Ilia, hidsættes følgende:

København, d. iste August 1853.

»Som det mest beroligende Svar paa Deres Velbaarenheds ærede Skrivelse af 29de Juli tillader jeg mig herved at oversende Dem indlagte Brev fra Deres Frøken Søster. Jeg har kun at tilføje, hvad hun ikke selv kan eller vil skrive, men som jeg veed, maa glæde Dem. Hun har været til megen Velsignelse paa det ulykkelige Hospital, og hendes opofrende og kærlige Virksomhed er paaskønnet af Alle. Med en utrættelig Omhu har hun plejet og trøstet de Syge, og Manges Dødskamp er mildnet ved hendes kær-lige og deltagende Ord og ved den Ro og Besindighed, hvormed hun har handlet.

— — — Skjønt jeg veed, at De og Deres Familie maa være i Bekymring for hende, saa længe hun er paa Hospitalet, saa tror jeg dog, at hun med saa stor Interesse og kristelig Kærlighed virker her og er til saa stor Trøst for saa Mange, at det vil være aldeles urigtigt, om man endog blot forsøgte paa at bevæge hende til at forlade den frivillige Kærlighedsgerning, hvortil hun i denne Tid har indviet sig.«

Ilias Brev, der er skrevet i stor Hast og med Blyant, lyder saaledes:

»Jeg takker saa inderligt for al Eders Kærlighed, men jeg er saa usigelig skamfuld derved.

Jeg er slet ikke saadan, som I tror. Først har jeg slet ikke skjult min Beslutning, og kunde ikke skjule den, thi jeg har slet ingen Beslutning haft. Jeg havde tænkt paa Sagen i en otte Dage, men vidste ikke, om jeg skulde eller ikke skulde, turde eller ikke turde. For dog ingen Forhindringer at have i den Retning, bragte jeg mine Sager i Orden Torsdag og Fredag. Endnu Fredag Middag vidste jeg ingen Besked. Endnu Fredag Aften, da jeg gik hjemmefra, vidste jeg ikke, hvor jeg vilde henvende mig, eller om jeg kanske skulde komme hjem med uforrettet Sag. Jeg gik langsomt over Amalienborg Plads, meget langsomt, skønt jeg var blevet sinket hjemme. Det vanskeligste var mig, hvordan jeg skulde komme ind. Derfor tænkte jeg paa at henvende mig til Frederiks Hospital, hvor jeg kendte Præsten. Men netop derfor skyede jeg mig næsten mere for ham end for en Fremmed. Dog vidste jeg ikke, hvordan jeg skulde komme igennem, hvor jeg var ganske fremmed. Du veed, jeg er ikke praktisk. Jeg stod noget udenfor Frederiks Hospital og turde ikke banke paa. I det samme kom Folk forbi, og i min Forskrækkelse spurgte jeg dem, hvor Almindeligt Hospital var, skjønt jeg godt vidste det. De viste mig Porten, og jeg gik derhen ad. Den blev netop lukket op for Andre, og jeg løb for at slippe ind med det samme. Saa var jeg der. Jeg spurgte Portnersken om Professoren og blev

næsten forskrækket, da jeg hørte, at han boede lige ved Haanden. Saa gik jeg op ad Trappen og ringede strax paa for at sikre mig, at jeg ikke skulde betænke mig og gaa igen. Prof. Larsen var overmaade vakker og rigtig fornuftig.] Ian havde ikke dermed at gøre, men bad mig henvende mig til Inspektøren. Da han mærkede, hvor ængstelig jeg var for at gaa ene derover, fulgte han mig, men maatte gaa igen, før Inspektøren kom. Denne var ogsaa overmaade rar, men gjorde en Del Indvendinger. Endelig gav han dog efter, og glad var jeg. Nu er jeg her og har det godt.

Jeg vaager om Natten og sover om Dagen; det sidste bedre end det første. Men at jeg ikke har mindste Fortjeneste ved at gøre, hvad jeg saaledes blev presset til, det maa I selv kunne føie. Og jeg er ubeskrivelig skamfuld over den Venlighed, alle Mennesker her viser mig. Jeg er bestandig saa angst for at gøre mere Ulejlighed end Nytte. Om det saa er Kokkepigen, saa spørger hun mig hver Dag, hvad jeg vil have til Middag — en Ting, du vilde havde sat Pris paa i dine Kadetaar.

Lev nu tusinde Gange vel, I og alle Eders, og skriv imellem lidt til mig. Jeg har det saa godt og er saa glad.«

Til Fætteren, Pastor J. Fibiger.

»Almindeligt Plospital, den — ja, Datoen veed jeg ikke, men jeg tror nok, det er Onsdag.

Jeg er og bliver det forkerteste Menneske paa Guds grønne Jord. Altid bærer jeg mig forkert ad. Jeg kunde nu sidde her og have det saa ypperligt, da jeg først er sluppen vel ind — sove om Dagen, vaage om Natten og give den hele Verden en god Dag — jeg kunde være i en formelig god og behagelig Embedsstilling, dersom jeg blot havde vedblevet at passe mit Arbejde. Men hvad har ikke Koleraen at bestille? Og hvor den ikke kommer selv, der sender den sit visse Bud, nemlig Kolerinen. Et Par Nætter og Dage havde jeg været temmelig upasselig, men lod som ingenting; men Lørdag Eftermiddag, da jeg vilde klæde mig paa, blev det Alvor. Imidlertid stod jeg imod, saa godt jeg kunde, thi jeg tænkte: har jeg Kolera, er det bedst, jeg gaar op i min Stue, at jeg kan ligge der. Men saa veed jeg ikke; mange koleriske Grunde, som jeg nu nødig vil nævne for dig, gjorde mig det altfor fælt at være deroppe, naar Lægerne kom. Saa fulgte jeg Konens Raad og fik en Doktor herned. Engelsted. Ham kan jeg godt lide, og han har da ogsaa kureret mig. Det vil sige, i Gaar fik jeg Lov til at staa lidt op og prøvede det ogsaa fire eller fem

Gange, men havde næppe gaaet over det lille Gulv, før jeg fandt det raadeligst at lægge mig igen, mens jeg endnu kunde gøre det paa en god Maade. Men i Dag vil jeg op; thi endnu ligger jeg. Du kan tro, det piner mig at ligge her og gøre Ulejlighed, da jeg dog er kommen for at gøre Nytte. Alle Mennesker her ere saa rare imod mig. Allerede inden jeg blev syg, skammede jeg mig usigeligt, fordi den Smule Nytte, jeg kunde gøre, stod i intet Forhold hertil ; og nu er det rent galt. Jeg vilde saa gerne, saa gerne være rask netop nu. Jeg er nærved at græde, naar jeg tænker paa, hvor mat jeg er. Men det kan jo ikke hjælpe.

Pastor Blædel har været her et Par Gan^e. Det er en hjertens fortræffelig Mand, men religiøs Partimand. Jeg er saa gruelig angst for, at han skal tale om Barnedaaben. Jeg veed intet stærkere Udtryk, end at jeg er endnu mere bange for Barnedaaben end for Konventets Salmebog, eller Salmesangen i det Hele. Jeg tror nok, jeg paaskønner ham, om han end ikke ganske er efter min Natur. Han er mig ikke kritisk nok. To Slags Mennesker har jeg den mest ubegrænsede — og altsaa lige store — Respekt for: de aldeles kritiske og de aldeles enfoldige.

Det er rigtignok et daarligt Brev, især som Svar paa dit. Men jeg byder, hvad Huset formaar, og af Almindeligheden kan man ikke fordre meget. — — — Sygdommen tager, Gud være90

lovet, saaledes af, at jeg ordentlig bliver bange for at være lidt til Overflod. Men da en Gangkone blev angrebet endnu i Gaar, har det vel ingen Nød.«

Hun kom dog forholdsvis hurtigt til Kræfter igen. Da der ikke længer var noget for hende at udrette paa Hospitalet, listede hun en Aftenstund lige saa stille bort derfra, som hun var kommen, efter at have gjort sig en Fornøjelse af at uddele de Rejsepenge, Axel havde sendt hende, som Drikkepenge til Personalet.

»Det var underligt,« skriver hun, »at gaa igennem Gaderne igen; det var ordentlig ganske fremmed. Jeg var træt og gik langsomt en lille Omvej for at købe Brød til The. Noget forunderlig trist er der vel altid ved at komme ene tilbage til et Sted, man ene har forladt efter at have ordnet alt med den Tanke, at man aldrig vilde se det mere.«

Som naturligt var, fremkaldte den stærke Overanspændelse af legemlige og aandelige Kræfter en Tilbagevirkning. Hun klager i. den nærmest følgende Tid tit over Træthed, og længe efter gaar der en mismodig Stemning igennem hendes Breve.

Ved Efteraarstid 1853 flyttede Ilia og Mathilde sammen og søgte at slaa sig igennem ved

deres Arbejde, indtil Ilia Sommeren efter tiltraadte den nylig oprettede Plads som Overvaagekone paa Frederiks Hospital. Om denne Stilling just ikke var som skabt for hende, saa skaffede den hende dog Udkommet, hvilket var hende af stor Vigtighed under de usikre økonomiske Forhold, hun levede i, da hun foruden sin Løn fik Bolig og Ophold paa Hospitalet. Det var naturligt, at de Pligter, der nærmere anvistes hende, efter at hun alt havde modtaget den, for et Øjeblik kunde friste hende til at trække sig tilbage. Hun skriver, overvældet deraf, til Johannes Fibiger, dengang Præst i Haderslev:

d. 24de Juli 1854.

»Jeg er lidt betagen i Dag. Jeg har faaet min Instrux fra Hospitalet, og det eneste, jeg kan sige, er, at de kanske kunde lede Landet rundt og ikke finde en, der passede mindre til den Post, end jeg — blandt skikkelige Folk da. Jeg skal se efter alle mulige Ting, lige indtil Vaagekonernes Strømper, paase, at der »omgaas forsigtigt« med Ild og Lys, »handles sparsommeligt med Tørv og Trækul«, at Kedler og andet »behandles med Skaansomhed«, at Patienternes The og Sukker »ikke forvanskes«, og Gud veed hvad andet. Alt dette var dog muligt — det vil sige, ikke for mig. Men den sidste Passus er næsten uudgrundelig. Jeg skal nemlig »være

der« udtrykkelig »hele Natten« fra halv ti til Morgentid, og saa desuden »komme der« flere Gange, ogsaa om Natten. Jeg forsikrer dig, at da jeg læste det, havde jeg en Følelse, som om jeg hellere vilde være en af de Sindssyge, jeg skal passe paa, at Vaagekonen ikke »slaar eller paa anden Maade molesterer«, end jeg vilde være saadan en Politibetjent af en Overvaagekone. Med Medicinen skal jeg ogsaa paase alt det, som jeg slet ikke kan vide og ikke forstaar. Regn dertil, at Mathilde baade aandelig og legemlig er næsten ødelagt af Hede, og at jeg er overlæsset med Arbejde og saa uskikket til at ordne mine egne Sager, at jeg næsten ikke veed anden Udvej end at sætte mig paa min Skammel med Hænderne i Skødet og lade fem være lige, til Flyttekarlen kommer og læsser

mit Tøj og mig hulter til bulter paa Børen og bærer os til Hospitalet — regn det sammen, om du ellers kan regne i den Slags benævnte Tal, saa kan du tænke, at jeg just ikke er meget lystig. Ja, hver har sit, den Ene Sorg og den Anden Bedrøvelse. Men et Par Hundrede Aars Søvn kan gøre godt for begge Dele.«

Den nervøse Mathilde blev saa rædselsslagen af Instruxen, at hun besvor Søsteren at opgive det Hele. Men Ilia besluttede dog, efter Samraad med en ung Læge, som kendte Forholdene paa Hospitalet, at prøve, hvor langt en

god Vilje kunde række. Den 7de August 1854 flyttede hun ind paa Frederiks Hospital.

I de sex Aar, hun var der, følte hun sig tilfreds med sin Virksomhed, som vel ogsaa blev ført i en noget anden Aand end den, Instruxen paabød, uden at noget eller Nogen, som stod under hendes Opsyn, led derved. Thi Smaalighed kunde ikke i nogen tænkelig Form trives i Nærheden af et Menneske af hendes Art, end sige udgaa derfra. Hendes Kærlighed til Almuen og Forstaaelse af alt, hvad der hører ind under det naturligt Menneskelige, helst i dets mest umiddelbare Udtryk, gav hende det rette Greb paa at omgaas sine Underordnede og skaffede hende mangen lille privat Oplivelse. Efter nogle Maaneders Ophold paa Hospitalet skriver hun hel fornøjet til Broderen:

»Alle Mennesker have været saa rare imod mig i denne Tid. Her var en velmenende Vaage-kone i Dag, hun sagde mig blandt andre Venligheder, at hun aldrig var mellem dem, som bandede dem, som saae efter. »For,« sagde hun, »naar vi passer vore Ting, gør Frøkenen os jo ikke noget. Desuden er det jo ikke Frøkenens Skyld, at hun skal gaa og se efter om Natten; det er Foresatternes Skyld. Saa er det jo Synd at bande Frøkenen.« — Det synes jeg med. Ja, Velvilje er en kostelig Ting. Der var en anden, en Op-vartningskone, hun lagde ogsaa engang sin Velvilje for Dagen. »Ja,« sagde hun, »jeg siger saa

tit til Møller — hendes Medkone — at vi dog maa være glade, at det gik, som det gik. Vi maa huske paa, at vi kunde dog faaet En, som var meget værre«. — Der kan du se, hvor yndet jeg er paa Hospitalet.«

Angaaende nogle Tilfælde af Kolera, som forekom hos nogle Tyfuspatienter, skriver hun til samme den iste December 1857:

»Da Sagen er bekendt, vil jeg dog fortælle dig lidt om disse Dages Tildragelser. Jeg mener Koleraen paa 1.1.1., K.K.K. og L.L.L., hvor der laa Tyfuspatienter. Det synes, som om denne Sygdom er meget modtagelig for Epidemien, thi det slog ned som et Lyn. Om Morgenen havde jeg forladt fire »Tyfusser«, og om Aftenen fandt jeg fire »Koleriner«. Mere var det ikke, efter Doktorens Sigende. Naa — sagde jeg. Men lidt mere tænkte jeg og var hvert Øjeblik paa Stuerne, men saae den Nat ingen Forandring. Dagen efter begyndte Konerne at se interessantbetænkelige ud. »Det er vist Ko/^'ren, Doktoren render her hver ti Minutter.« Ræsonnementet var logisk. Om Aftenen mødte jeg paa Trappen gamle Trier, som sagde: »Hvad synes De om den Historie? De mærkede vel nok, hvad det var? De har jo set Sagen før.«

Lidt Røre gik her igennem Huset, men jeg har stadig med den dybeste Alvor og mere end doktorlig Sikkerhed sagt Konerne, at de kunde være ganske rolige, andre end Tyfuspatienter blev

ikke angrebne. Det var rigtignok en dristig Paastand, men det beroligede dog altid lidt. Det bedste ved Historien er, at jeg tror det selv.

Det Indtryk, Tanken om Fare gør paa mig, er nærmest, at den giver mig et vist Opsving, saa jeg bliver raskere og dygtigere. Slet ikke exalteret og begejstret, men saa uendelig gelassen. Jeg forsikrer dig, jeg er formelig bleven raskere i den sidste Uge, hvortil vel det, at jeg efter det mangfoldige Renderi om Natten sover bedre, gør en Del.

Private Bekymringer og Anstrengelser kan jeg ikke taale; men jo mere her er at varetage herinde, des bedre gaar det for mig.

Vi have ellers haft fuldt op denne Eftersommer, Tyfuspatienter i Hundredvis og mange Dødsfald, især blandt ganske unge Mennesker. Det gaar mig altid til Hjerte. Et ungt Menneske med den hele Verden for sig, og en Kone med smaa Børn — det gør mig ondt. Jeg har ikke megen Sorg parat i daglige Tilfælde og gælder vist tit for et haardt Hjerte. Som forleden, da jeg meget roligt hørte den grædende Vaagekone fortælle om, hvordan Madam Petersen havde grædt, og alle Patienterne med hende, fordi hun maatte dø fra alle sine smaa Børn. NB.: Madam Petersen lever endnu og befinder sig i bedste Velgaaende, af en Opereret at være. Men hun havde virkelig al Grund til sin Frygt, thi, sagde hun: »mig skal de ikke narre. Jeg er saa klog paa det Indvendige, for jeg har slagtet mange Svin.« — Man86

ser, at selv med de allersolideste Forkundskaber kan et Menneske dog irre, thi Konen kommer sig og strikker Strømper paa det tapreste.«

Dette er de eneste Udtalelser om hendes Virksomhed paa Hospitalet, som forekommer i Brevene fra denne Tid. Det var saa lidt hendes Sag at tale om sine gode Gerninger, thi det kom hende aldrig i Tanker, at hun gjorde noget, som var Beundring værd. Tværtimod havde hun bestandig en trykkende Følelse af, at hun intet overkom. Dermed være det ingenlunde sagt, at hun var, hvad man almindeligvis forstaar ved et beskedent Menneske. Hun havde en Selvfølelse som Faa, en dyb Overbevisning om sit Værd som Menneske, især som Kvinde, en med Stolthed smerteblandet Følelse af, formedelst særegne Evner og ved Forholdenes Magt, at være sat udenfor Livets vante Regler og Former, samtidigt med at hun i sig selv kun saae et Redskab i en højere Magts Tjeneste. Naar hun saaledes i et af Brevene til Pastor J. Fibiger siger: »Du maa aldrig tiere skrive til mig, som om jeg var aparte kristelig. I Livet og i Gerningen har jeg ikke mere end til yderste Nødsbehov,« saa siger hun i et andet: »Jeg skelner meget nøje mellem mig selv og Geniet. Jeg lytter til det med Ærbødighed, hvad enten det taler gennem mig eller Andre, og det kunde aldrig falde mig ind, at det var mig, der talte. Det er nu min Maade at give Gud Æren. Jeg føler mig ikke beføjet til atPAA FREDERIKS HOSPITAL.

være undselig og beskeden paa Vorherres Vegne. Som Menneske er jeg saa ringe som Nogen, ringere end du eller Nogen aner; men som Geni, kvindelig Pedel, poetisk Rendekælling, eller hvad du nu vil kalde det, der er jeg sikker. »Kun, hvor jeg sendes, jeg gaar« — og derfor kender jeg ikke til Blu, thi mig dømmer kun den, som mig sendte.«

»Kun, hvor jeg sendes, jeg gaar« er et Citat af det lille Forord i bunden Stil, hvormed hun indleder sin Tragedie »Hagbart og Signe«. (Tre Dramer). I de forudgaaende Linjer siger hun:

»Digterens Magt er ej min. Jeg skaber ej selv, men hjemsøges

tit af straalende Syn. Saa længe de blænded mit Øje.«

Efterfølgende Uddrag af Breve fra disse i aandelig Henseende saa stærkt bevægede Aar af hendes Liv ere bedst egnede til at give hendes ejendommelige Personlighed den rette Belysning.*)

*) I det Brev, Pastor J. Fibiger tilskrev denne Biografis Forf. ved Oversendelsen af Ilias Breve til ham, hendes kæreste og fortroligste Ven fra Ungdomsdagene indtil hendes Død, skriver han i Efteraaret 1891:

»En ikke saa liden Vanskelighed bliver dog at overvinde i den fuldkomne Mangel paa de tilsvarende Breve fra mig. De ere nu engang borte, som alle hendes andre88

UDDRAG AF BREVE.

1853—I86O.

Til Pastor J. Fibiger.

Nov. 1853.

»Jeg er saa lidt skikket til at have noget med denne Verden at gøre, anderledes end ganske stille inden lukkede Døre Alting skræm-

Papirer. Derom vil jeg blot i Almindelighed sige, at naar det mangen Gang ser ud, som jeg havde ytret noget, der nødvendigvis maatte berøre hende saa haardt, som hendes Svar synes at vidne om, saa har jeg efter min Erindring den modsatte Følelse. Jeg mener, at saasom jeg saa overmaade nøje kendte hendes Ømfindtlighed og tilstrækkelig vidste, hvad Følgen vilde blive, naar man berørte hendes ejendommelige Meninger, saa har jeg altid i mine Breve til hende bestræbt mig for med største Venlighed at ytre mig saa mildt som muligt og komme hende i Møde saa langt, som jeg kunde. Men det hjalp ikke; hun fandt dog strax ud, at jeg ikke havde været hende fuldstændig tro og lydig, og hun taalte ikke nogen Indvending. Hun var den Inspirerede, og jeg, som dog i Virkeligheden stod hende nærmest i Tankegang, da jeg ogsaa var Kierkegaardianer, forstod .ikke, hvad Aanden bød. Andre kom hun lettere ud af det med, f. Ex. min Broder Caspar, fordi de mere tog hende med det Høflige. Imidlertid vil De dog se, at hun virkelig holdt af mig, og det gjorde hun altid, selv om man stødte hende. Naar hun havde sat En udenfor Døren, sad hun dog selv indenfor og græd over, at hun havde gjort det — for at bruge hendes egen Udtryksmaade. Det var jo ikke hende, der havde gjort det, det var Aanden; men det var hende saa usigelig tungt, at hun skulde være en saa streng Aands ubetinget lydige Redskab.«

mer mig. Bare Fru F. forleden Dag begyndte en Tale om, at jeg havde sagt, at der var fugtigt hos Mathilde. Jeg forsikrer dig, det var, som om min sidste Time var slaaet. Et Hav af Snak, nej, af velstillede Ord, væltede sig frem for mig, og det var, som om jeg ufejlbarligt maatte gaa til Bunds og finde min Død i de brusende Bølger. Jeg gav fortabt med den Undskyldning, at jeg havde forvexlet Fugtighed med Kakkelovnsos, at det var meget dejligt, og at de endelig maatte lade mig være. — — Ude paa Hospitalet følte jeg mig sikrest; men der var ogsaa alle Mennesker venlige imod mig, undtagen Dagpigerne, der beskyldte mig for at forsømme mine Syge og siden ikke utydeligt gave mig at forstaa, at de troede, jeg havde stjaalet deres Kniv og deres Sax. Den Besked efterlod de til mig, da de under min Sygdom bleve jagne bort af Doktoren, fordi de havde syet Skræddersyning i Steden for at passe Patienterne.

—--Jeg veed ikke, hvordan det er,

men det er mig næsten en Beroligelse, siden vi have faaet den sidste Tidende om Vilhelm*), jeg staar nu ligesom paa en god Fod med Døden, og naar jeg hører, at han er gaaet bort, rolig og beredt, saa er det mig som en fast Ansættelse, han har faaet, saa man nu kan være tryg for hans Fremtid. Saa lader man dem rejse

*) Den yngste Broder, som var død i Neapel af Brystsyge.

— ak, det er alt meget, naar der er En i Verden, man af al Magt vilde holde tilbage eller klynge sig til og følge til det fremmede Land.«

Til Broderen Axel.

Frederiks Hosp. Juli 1854.

»Kuiide du blot skaffe noget at leve for. Det er det nødvendigste i denne Verden, ganske anderledes end det at have noget at leve af. Derfor har ethvert Menneske det jo ogsaa, og skal have det. Jeg veed det saa fuldkomment vel: ethvert Menneske skal leve for at rede sig ud af al den Uskikkelighed, man har redet sig ind i, inden man selv ret vidste, hvad man gjorde. Den, som i Nødsfald vil nøjes hermed, er hjulpen. Men dette er mere besværligt end fornøjeligt. Saa kommer det saa let til, at man i Steden for at holde dette som Hovedsagen og tage alt, hvad godt Livet byder, som en lykkelig Tilgift, kaster sig paa en eller anden Livslykke, stiller denne som Hovedsagen og tager sig selv — at blive til noget — i Tilgift. Der hører en usigelig Sindsligevægt eller en uendelig Selvfornægtelse til at være overkomplet paa en god Maade. Det er den tungeste Stilling i Verden.«

Til Pastor J. Fibiger.

Nov. 1857.

»Du veed, jeg tror ikke paa, hvad disse Tider kalder Kirken og det dermed forbundne Præstedømme. Jeg har aldrig kunnet med Blandingsgods. I min højst æsthetiske Barndom brød jeg mig ikke en Smule om Johannes den Døber. En Mand, der aad Græshopper, var for mig som en Mand, der spiste levende Rejer. Hu ha! Saaledes gik det mig med alt, hvad jeg læste i mine Brødres Bibelhistorie. Jeg erindrer tydeligt, der var kun to Ord, som slog mig. Det ene var det: »Hvad jeg skrev, det skrev jeg.« Det gjorde Pilatus til en stor Mand i mine Øjne. Det andet var: »Rævene have Huler, og Fuglene Reder« — det gjorde et dybt, uudsletteligt Indtryk paa mig. Men for Resten brød jeg mig ikke om det Hele. Jeg syntes, det havde intetsteds hjemme. Det passede ikke i mit Kram.«.

Til Samme.

Fr. Hosp. December 1857.

»— — — I Gerningen er du meget bedre end jeg. Det, jeg har, er netop det absolut Givne. Kamp og Anstrengelser er kun alt for lidt min Sag. Jeg har følt det saa levende i

denne Tid, da Mathilde begyndte at blive syg*). Jeg var aldeles fra det. Træt, nervøs, utaalmodig, som jeg var, kunde jeg gerne skreget, naar hun hvert Øjeblik hostede. Det var, som om min Tilværelse blev klippet over med en Hostesax. Jeg var saa fortvivlet, at jeg næppe kunde skjule det for hende. Hun blev rigtig syg og maatte ned paa Stuerne som Patient. Ser du, jeg kunde beholdt hende her oppe. Jeg kunde ventet, til Fenger af sig selv sagde, det var nødvendigt, hun blev flyttet. Men jeg tog strax imod Onkels Tilbud, at betale for hende dernede, og jeg gjorde det mest, fordi jeg var saa udslidt og forpint.«

»I Personlighedsudviklingen gælder ingen Theori. Der har en almindelig Skønhedsmaale-stok intet at gøre; selv i hver Enkelt ligger Sandheden inderligere end Skønheden. Jeg mener dybere inde. Personlig Sandhed — stadig Stræben efter Overensstemmelse med sit Ophav — vil tidlig eller silde frembringe personlig Skønhed. Personlig Skønhed derimod, med et lille Knæk i Sandheden — vilkaarlig Antagelse af et Ideal — er altid mislig.«

*) Søsteren (Clara Raphael), som den Vinter boede hos hende.

»Jeg trænger saa usigeligt til at holde af, til at skatte dem, jeg holder af. Men mine Fordringer til det Menneskelige ere ikke smaa, og jeg forstaar mig ikke paa det Blændværk, der bruger en mindre Maalestok til sig selv og sine Venner end til Andre. Elskværdigheden og det kærlige Hjertelag, som dog egentlig ikke kommer videre, er mig ikke nok. Jeg trænger til den virkelige Gerning. Men træffer jeg den, saa gør den ogsaa et Indtryk paa mig som paa Faa.«

»Livet har saa meget Skønt. Selv jeg, hvis Rigdom ligger i Drømmenes Land, føler det.«

»Der gives, det jeg veed, kun to Maader at forstaa et Menneske paa: enten ved en uendelig aandelig Overlegenhed eller ved Kærlighed.«

Til Pastor J. Fibigers Hustru.

Fr. Hosp. Februar 1859. »— — — Jeg føler mig tit saa ensom og har navnlig i denne Vinter følt mig saa træt, som

om jeg var omgivet med et Slør, gennemvævet med Valmueduft. Jeg tror, det er min Helbred, som for Resten ikke fattes mere end det samme.

Du spørger om min Anskuelse angaaende Kvindens Natur og Bestemmelse, modsat Mandens. Du vil undres ved mit Svar: det er noget, som jeg egentlig har tænkt saa lidt paa. I mine unge Dage var dette Spørgsmaal endnu ikke kommen op, og senere har jeg følt mig for sikker i mig selv, til at det kunde faa personlig Interesse for mig. For sikker — eller for usikker, om du vil. Det var aldrig min Bestemmelse som Kvinde, men min Bestemmelse som Menneske og som Ilia Fibiger, der laa mig paa Hjerte. Naar jeg var hende, mig selv, saa godt, som jeg kunde være, hvem havde saa at ræsonnere derover? De skulde understaa sig at komme til mig med deres Kvindelighed! Som om jeg ikke var mere end fem Tusinde Mænd tilsammen og deres Ræsonnementer! Ja, Gud naade dem! Vil de endelig ikke bedre, saa skal de faa det glatte Lag, og jeg skal endda staa med Kvindelighedens Palmer i Hænderne.

Ser du, dette var min ellers slumrende Kvindelighedsfølelses Udtryk, naar Nogen stillede sig angribende lige overfor mig paa dette Punkt. Selv Ræsonnementer irriterede mig, thi jeg lever og er, og skal ikke staa Prøve for de gode Herrers Theori, men deres Theori skal staa Prøve for mig. Tilværelsens hellige Ret, hvor

den søger at holde sig til sit Ophav, er en Magt, som Intet kan underkende.

Alligevel husker jeg dog et Ræsonnement fra min allertidligste Ungdom, da jeg var sytten Aar. Og du maa vide, at enhver Ting, som jeg dengang i mit stille Sind kom paa det Rene med, har staaet urokkeligt fast hele mit Liv igennem. Da faldt det mig en Gang ind at betænke, hvad Forskel der dog egentlig var paa Mand og Kvinde. Og jeg kom til det Resultat: Mændene ere meget stærkere end vi og i samme Grad os aandelig overlegne; de ere ligesaa smukke, fuldkommen saa gode, kort, de staa paa ethvert Punkt enten lige med os eller over os — men desuagtet skylder de os den dybeste Ærbødighed. Dette er vort eneste Fortrin, som vejer op mod deres mange, og som aldrig kan tabes, da det kun grunder sig paa, at Sagen nu engang er saaledes. Derfor ansaa jeg det altid for en Piges Fejl, naar hun blev upassende behandlet af en Mand, thi hende var det, som skulde vaage over den kvindelige Ukrænkelighed, der ved sin absolute Magt nok skulde gøre sig gældende udadtil, naar den ikke forraadtes indenfra. Nej, kvindestolt har jeg været som Faa, og er i Grunden saa endnu. Det er ogsaa derpaa, at min Smule Magt i Poesien grunder sig. Thi ved at være saa absolut kun Kvinde, har jeg samme sikre Fodfæste som Manden, medens de fleste kvindelige Forfattere søge at tilegne sig noget

mandligt — tilegne sig noget paa mandlig Vis, som de ikke kan magte. Jeg derimod har kun das Geschenkte.

Dette var de indre Forhold. Paa de ydre har jeg kun tænkt saa lidt. Det Bedste er godt nok — og i Mangel deraf kan man jo ogsaa nøjes med det Værste. Ingen kan være en større Stymper end jeg til at holde Humøret oppe i Kulde og Kakkelovnsrøg. — Sult har jeg endnu ikke haft den Ære at stifte Bekendtskab med. Vorherre bevare mig for en Prøve! Men theoretisk holder jeg fast paa den stormodige Anskuelse, at man finder vel nok en Krog til at leve og til at dø — og saa er det ikke værd at tage sig den Sag saa nær. Ja, havde man ikke bestandig Døden i Baggrunden, saa saae det sort ud. Men den er som Stjernen, der skinner ind ad Kammervinduet.

Og hvad det angaar, om jeg ikke vilde være bedre tilpas, om jeg havde Hus og Hjem og al den Understøttelse, som Livet og Lykken kan give? Ja, hvem veed! Alle kan jo ikke have alt. Egentlig talt veed jeg jo, at naar det havde været mig bedre, saa havde jeg faaet det. Der gives megen Ensomhed i Verden; der gives kun Faa, som forstaa at omfatte den med Sympathi. Hver tænker paa sig. Men forestil dig nu engang: Om nu et Menneske havde alle Jordens bedste Goder, havde alle Hjertets hemmeligste Ønsker opfyldte. Og saa dette Menneske kom

til at tænke paa alle dem, der ikke have eet Savn, men hvis Liv er Savn, dem, der staa ensomme og fattige og forladter Hvor tilranende, hvor haardhjertet maatte man ikke blive i sine egne Øjne! Hvor skulde man finde Samvittighedsfred, før man fik bortgivet, hvad som bortgiveligt, bortkastet, hvad som bortkasteligt var, for lidt at

udjævne den uhyre Forskel? Gjorde man ikke dette — og jeg gjorde det sikkert ikke — saa vilde der kanske blandt tusinde af disse Forsmaaede, disse Udenforstaaende, være ni Hundrede og flere, som stod højt over mig, alene derved, at de ikke misundte mig de Goder, som jeg, misundelig, beholdt og glædede mig ved.

Thi Mangel paa Sympathi er den ufødte Misundelse.

Ser du, saaledes snakker jeg godt for mig selv og forvisser mig fuldkomment om, at alt er bedst, som det er. At sige, naar jeg er i det Humør. Og dertil kommer, at naar jeg nu havde Livets Lykke og huslig Herlighed, saa kunde jeg intet have af, hvad jeg nu har. Men vilde jeg da rive »Et Skoveventyr« *) itu, brænde »Hagbart og Signe« og sprede mine Eventyr for Vinden, naar jeg derved igen kunde blive sytten Aar og gennemleve Livet i Lykkens Herlighed? Nej, jeg vilde ikke. Alt er jo dog kun

*) En større dramatisk Digtning, som henligger i Manuskript.

Forfængelighed. Naar man for evigt har lukket sine Øjne — enten man fik den sidste Drik af en Guldskaal eller et Lerskaar — det er ligemeget. Naar man er gaaet »did hen, hvorfra man aldrig vender tilbage« — enten en kærlig Familie eller et enkelt ligegyldigt Menneske staar ved det afsjælede Støv — det er ligemeget. Og om man har efterladt sig sex halvsyede Særke eller dobbelt saa mange Digte, der fremkom med samme Tilblivelsens Sandhed, med samme Tilværelsens Ret som Blomsten paa Marken — ak, det er jo ligemeget! Men lad det dog staa, og lad dermed Regnskabet være sluttet.

-—— Mathilde har foræret mig nogle

søde Krokus, som jeg har staaende her paa Bordet. Kakkelovnen knitrer dovent, og Jernstængerne smaasnakke med hinanden udenfor mit Vindue, halv kede af, at det ikke vil blæse bedre op. Eller kanske de tale i Søvne*). Jeg tror det næsten. Luften er taaget, og Gaarden vaad, kort sagt, alt er omtrent ved det Gamle. Jeg vilde ønske, I boede her i Byen. Skønt det sagtens ikke vilde nytte til noget. Jeg kan dog ikke faa Tid til Venskab eller Frændskab.«

*) Dette, ligesom de fleste af Brevene fra denne Tid, er skrevet om Natten i Tiden, mellem hendes Runder paa Hospitalsstuerne.

følgende lille Digt, som fandtes iblandt hendes efterladte Papirer, og som maa skrive sig fra disse Aar, skildrer Opgøret med hendes Livs Lykkedrøm:

»Trolddommen svandt. Klart staar dog for mit Øje hans høje Værd, hans skønne, dybe Sjæl. Som jeg ham saae, jeg har ham tegnet nøje — det blev min Ungdomskærligheds Farvel.

Han er kun altfor skøn mod mig! — Den Klage Saa lønligt i det unge Hjerte lød. Nu ser jeg med et stille Suk tilbage og føler dybt, han var for øm, for blød.

Til Lovens Støtte mest mit stakkels Hjerte har altid trængt, til Lydighedens Fred. Mit Savn jeg ej forstod, men vel hans Smerte, Og Freden søgte jeg i Kærlighed.

Fred for os begge. Og vi har den fundet, skønt hver for sig. Vi sammen passed ej. For ham er Himlens Herlighed oprundet, for mig den straaler glimtvis paa min Vej.«

7Ilia Fibigers Forfattervirksomhed var efterhaanden bleven ret omfattende, og særligt i disse Aar paa Hospitalet var hun meget frembringende. Man forbauses over, hvad hun overkom, naar man betænker, at hun, der hver Nat havde Tjeneste fra Kl. halv ti til om Morgenen, maatte ofre en Del af Dagen til Søvn og Hvile. Hendes Virksomhedstrang fristede hende kun altfor let til at knappe af paa denne Hviletid, hvilket stærkt gik ud over hendes altid skrøbelige Helbred. Det var kun yderst sjældent, at hun kunde deltage i selskabelige

Sammenkomster med de nærmeste Slægtninge og Venner. Blot efter et Par Timers Samvær med Andre, følte hun en Træthed, som gjorde hende det til en Pligt at nægte sig næsten alt i den Retning, for at hendes Virksomhed paa Hospitalet ikke skulde lide derunder.

Foruden de Oversættelser, hun gav sig af med, udkom i Løbet af disse Aar fire af hendes Bøger, deriblandt rigtignok »Tre Dram er«, somNY PLANER.

vare skrevne i 1850—1851. Lystspillet »Modsætninger« stammer ogsaa fra denne Tid, og det samme maa gælde Størstedelen af, hvad der senere udkom af hende, foruden de af hendes Arbejder, som henligger utrykte, alle uden Datum.

Men med hvert Aar, der gik, øgedes hendes Arbejdsiver. Selve hendes Svaghed var hende en Spore til at tage Tiden i Agt, om hun skulde naa at faa udrettet, hvad hun vilde.

Saa trængte den Følelse sig da mere og mere ind paa hende, at den Virksomhed, hun havde paa Hospitalet, hvor kær den end i flere Henseender var bleven hende, ikke paa langt nær stod i Forhold til, hvad hun kunde og burde yde, og hun fattede en Plan, som hun, engang klar paa, at her var en Gerning, som hun helt kunde give sig hen i, strax satte alt ind paa at bringe til Udførelse.

Hun vilde bryde overtvært med alle tidligere Forhold, forlade det Samfundslag, hvor hun hørte hjemme, og leve iblandt Almuen, hvor hun vilde udsøge sig nogle forladte Børn og give dem et Hjem og en Moders Hjertelag. Paa Fødselsstiftelsen var der nok af saadanne hjælpeløse smaa Stakler, som mod et ringe Vederlag anbragtes i Pleje hos Fattigfolk*). For samme

*) Den Betaling, Fattigvæsenet, i det mindste den Gang, ydede for et saadant Barn, var i det første Aar 4 Mark = i Kr. 33 Øre om Ugen, og senere 3 Mark = 1 Kr. indtil det fyldte sjette Aar, da den ophørte.io 6

Betaling vilde hun antage sig dem, thi frit kunde hun ikke gøre det, og den Maalestok, hun tænkte at anlægge sin Husholdning efter, var saaledes, at hun akkurat kunde give dem det »en Grad bedre, end de ellers vilde faa det.« Hun var fattig og havde kun sit Arbejde at lide paa, foruden den Velvilje, Planen allerede havde vakt hos flere af hendes formaaende Venner og Bekendte, og som hun haabede vilde brede sig til videre Kredse, naar hun først havde viist, at hun formaaede at sætte den igennem. De fleste af hendes Venner, deriblandt Lægen, senere Minister Fenger, lod det rigtignok ikke mangle paa vægtige Ord for at faa hende til at opgive det Hele som vanvittigt og uigennemførligt. Andre derimod, saaledes Ploug, raadede hende til strax at sætte det i større Stil ved Paakaldelse af Godgørenheden, saaledes som det skete med Størstedelen af de senere oprettede Børnehjem, hvorved der vilde udrettes mere og med større Sikkerhed og mindre Anstrengelse for hendes personlige Vedkommende. Men hun stod' fast ved sit Forsæt, foreløbig i det mindste, at begynde smaat og være ene om det.

Den Maade, hvorpaa hun forholdt sig til denne sin Opgave, er saa betegnende for hende og viser, hvor megen sund Sans hun havde, hvor ubestikkelig alvorlig hun var, hvor fri for al tilløjet Følelse og Lyst til at stille sig til Skue i klædelig Belysning. Og atter her ses det,NY PLANER.

hvor stor Indflydelse Søren Kierkegaards Lære havde paa hende.

»Jeg har«, skriver hun i et Brev til Broderen, hvori hun indvier ham i Planen, »en tydelig Følelse af, at jeg hidtil mest har fjaset Livet hen, og jeg føler en inderlig Trang til nogenledes at udnytte den Rest, der er tilbage. Paa Savn er jeg beredt, for Skuffelser er jeg ikke bange. Thi det er min personlige Udvikling og en rolig Dødsstund, hvorom det gælder mig langt mere end om ydre Resultater. Disse komme desuden nok. Og selv om de ikke kom, hvad saa? Tror du, at det paa den yderste Dag vil lægges mig til Last?

Desuden er jo Sagen langt lettere for mig, end den vilde være for nogen Anden. Thi det er min Lyst. Almuen er

min Kærlighed, ligesom Dannelsen er Andres. Dette tilføjer jeg for ikke at give mig et Skær af Opofrelse og Samvittig-hedsstyrke, som ikke tilkommer mig. Det ene skal gøres, og det andet ikke forsømmes. Hvorfor skulde man ikke have Fornøjelse af sin Smule Gerning?«

»Det er sandt, at jeg har haft en haard Kamp i det sidste Aars Tid,« skriver hun kort efter til Samme, »og jeg føler saa godt, at dette tit har gjort mig noget gevaltig i mit hele Væsen og min Udtryksmaade. Som sidst du var i København. Regn det ikke. Det er ikke Mangel paa Kærlighed. Men min hele Naturio 6

trænger i forunderlig høj Grad til Stilhed og Klarhed, og saa er der dog en saa næsten frygtelig Livskraft i mig, at jeg saa at sige overvælder mig selv, tit kun af Frygt for at komme i Sindsbevægelse. Det er, ligesom jeg maa stille alting langt bort, for at det ikke skal gøre for meget Indtryk paa mig. Men jeg trænger til Virkelighed, til at gøre noget for Andre. Kun paa den Maade vil jeg kunne finde Fred og den mildere Ligevægt, der har udtømt den overflødige Styrke.«

Og nu sætter hun al Kraft ind paa at bringe Planen til Udførelse. Til den iste Juni vilde hun opsige sin Plads paa Hospitalet. I Februar havde hun alt sikret sig Lejlighed i Lægeforeningens nye Boliger for Smaakaarsfolk paa Østerfælled, to smaa Værelser og Køkken. Ved Valget af denne Bolig mente hun at »bryde kort af med alle venskabelige Bestræbelser for at faa En over i det lidt Finere.«

»Standsmæssigheden giver jeg en god Dag. Det vilde være et rent Forræderi imod Børnene, om de af en Dame skulde opdrages til Tjenestepiger. Nej, Halvheder, Forkertheder og Forkvaklinger have vi nok af. Desuden gaar det slet ikke ud paa at faa nogle Børn at elske eller, som det hedder, at leve for. Det gaar ud paa, paa et enkelt Punkt at bringe en Smule sund Fornuft ind i Verden. Fornuftige Folk ville sige: Et enkelt Menneske — hvad kan det hjælpe! Men »fornuftige« Folk vil her, som sædvanligt,NY PLANER.

tale meget ufornuftigt. Thi netop i de alvorligste Ting maa hver Enkelt beslutte for sig selv. Og naar saa hver Enkelt vilde sige: Jeg — hvad kan det hjælpe? blev jo aldrig noget udrettet.«

I et andet Brev hedder det:

»Vor Hospitalspræst, som jeg endnu aldrig har set, har udbedt sig Tilladelse til at komme op og hilse paa mig og se at omvende mig fra mit Østerfælled-Forsøg. Da han i flere Aar har været Præst ved Fødselsstiftelsen, regner han sig til de Indviede i Børnesager. Jeg var for Resten i Søndags ude at fæste Lejlighed. Alting er fortræffeligt, og der er Brændelejlighed. Men Stuerne ere rigtignok smaa. Smaa, smærre, smærrest. Farvel!«

Først og fremmest gjaldt det om at skaffe blot saa mange Penge til Veje, at hun i største Tarvelighed kunde sætte Bo og være nogenlunde sikker for Udkommet i de første Aar. En ringe Sum havde hun lagt til Side under sit Ophold paa Hospitalet, og inden hun tog derfra, solgte og bortloddede hun en Del Genstande, hun havde forarbejdet i dette Øjemed, samt de yderst faa Sager af Værd, som hun besad. Men det løb dog, takket være de venlige Købere, op til et Par Hundrede Daler.

I disse Forberedelser støttedes hun af Venner og Slægtninge, især af Søsteren Mathilde, som fra første Færd af omfattede Planen med den største Varme og endog for en Tid lejede sig et Værelseio 6

ude paa Østerfælled for at være i Nærheden af Ilia og hjælpe hende efter Evne.

At hendes Forfattervirksomhed skulde blive hende en væsentlig Indtægtskilde i Fremtiden, stolede hun sikkert paa. Digteren H. C. Andersen, hvis Beundring hun havde vakt ved sin Færd paa Kolerahospitalet — han omtaler den kortelig i sin Roman »At være eller ikke være« — og som senere havde gjort hendes personlige Bekendtskab, ydede hende i denne Tid flere literære Vennetjenester. Han indleverede et af hendes dramatiske Arbejder til det kongelige Theater, hvilket hun dog ikke gjorde sig synderligt Haab om at faa antaget, hvad det

heller ikke blev. Det maa være det, som hun i et Brev til ham*) foreslaar at give Titlen »Hr. Sonnes Frieri.« Det er aldrig blevet trykt, og Manuskriptets Skæbne er ubekendt.

»Men nu kommer Hovedsagen,« skriver hun til Broderen i Februar 1860, »den, du maa holde som en dyb Hemmelighed. Det er lykkedes mig at overliste gamle Heiberg — thi anderledes kan jeg nu engang ikke betragte Sagen. Kort sagt: jeg har faaet et Stykke anonymt antaget. Det er kun til en halv Aften og bliver næppe opført før i Begyndelsen af næste Sæson. Der gik kun fjorten Dage fra Indleveringen til An-

*) »Breve til H. C. Andersen«. Udg. af C. St. A. Bille og N. Bøgh. (1877).

tageisen. Det blev indsendt gennem en Boghandler, hvor det med et latinsk Motto forsynede Svar senere afhentedes. Gør det blot nogenlunde Lykke, som jeg ærlig talt haaber, saa faar jeg ikke blot en god Del Penge, men jeg kan ogsaa være temmelig sikker paa herefter at finde en Forlægger for mine andre Sager og paa andre Betingelser end hidtil. Antagelseshonoraret, som rimeligvis bliver 80 Rd.*), skulde jeg have haft strax, men min Kommissionærs Sendrægtighed, der er fuldt saa stor som Theaterkontorets, har gjort, at det staar hen endnu. Havde jeg strax i Slutningen af November kunnet sætte det i Bikuben, saa havde det jo allerede baaret Rente.«

Som man ser, havde Ilia endnu ikke forvundet sin Harm over at faa sine første Stykker forkastede, og hun kom aldrig bort fra den Tro, at Heiberg havde ladet sig lede dertil af personlig Uvilje mod hende, en Uvilje, som hun for sit Vedkommende langtfra gengældte. Henimod Slutningen af samme Brev til Broderen siger hun, umiddelbart efter at have omtalt en af sine kæreste Venner: »Hvem jeg ogsaa holder ganske forunderlig meget af, er — gamle Heiberg. For »Fruen« derimod ere mine Følelser ikke videre varme.«

Det treakts Lystspil »Modsætninger«, som udkom et Par Aar efter med et Forord af Ploug,

*) Hun fik 100 Rdl.

gik over Scenen den første Aften i Sæsonen 1860—1861, men gjorde ikke Lykke og henlagdes efter nogle faa Opførelser. Kritikken anerkendte vel her, som ved de fleste af hendes øvrige Arbejder, den varme Følelse, som gør sig gældende deri, Forfatterens Sans for Mennesker og Evne til Karakterskildring; men i dramatisk Henseende har det store Fejl. Den idelige Løben ud og ind af de altfor mange deri optrædende Personer maa have virket forstyrrende og trættende.

Men flere Maaneder før denne ny Skuffelse skulde beredes hende, havde hun forladt Hospitalet og taget sin lille Bolig paa Østerfælled i Besiddelse. Vel havde hun af og til en ængstende Følelse af, at hendes Kræfter kun lidt stod i Forhold til den store Opgave, hun havde stillet sig, og .der var Øjeblikke, da Tanken om den saa helt usikrede Fremtid, hun gik i Møde, fyldte hende med Angst og Mismod. »Men paa den anden Side,« skriver hun, træt af den dagsky Tilværelse, hun havde ført saa længe, »glæder jeg mig dog ogsaa til det friere og naturligere Liv, til at se Dagens Lys og søge Hvile i Mørket, som andre Mennesker.«III. 1860—1867

»Jeg gaar ej bort i Livets Vaar, end ikke i dets Sommer. Ak nej ! jeg stormforreven staar, naar Efteraaret kommer.

Vel hvirvles hen det sidste Blad, før jeg i Graven blunder. O, hvor vil jeg dog være glad, naar det mod Døden stunder.»

Ilia Fibiger.

13a Ilia Fibiger den iste Juni 1860 opslog sin Bolig paa Østerfælled, var hun 42 Aar gammel. Hun var lidt over Middelhøjde, en slank, blødt formet Skikkelse med en yndefuld Holdning og en noget vuggende Gang. Det ovale Ansigt var interessant uden at være smukt. Den høje, fantasifulde Pande med stærkt indbuede Tindinger indrammedes af et kastanjebrunt Haar, blankt og blødt i dets Fald. Næsen var almindelig, Munden stor, men ingenlunde uskøn, skønt Underlæben var for fyldig. Det mærkeligste ved dette

Ansigt var de dybtliggende, smukt skaarne brune Øjne med det brændende, inderlige Blik. Det var, som om der

lyste en Stjerne i hvert af dem. Skønt hun var i høj Grad nærsynet, var Blikket slet ikke præget deraf. Grundudtrykket i dette Ansigt var en dyb Melankoli, en stadig Længselsve. Men naar hun smilte, kom der Solglans over det.

Skønt hun var yderst stilfærdig og fordringsløs i sin Fremtræden, vilde næppe Nogen have undladt at lægge Mærke til hende, hvor hun stededes, ikke fordi hendes Dragt afveg fra den gængse Mode, hvad den ganske vist gjorde. Den var holdt i en mørk Farve og yderst tarvelig Stil og faldt naturligt sammen med hendes Ydre, ligesom en simpel mørk Ramme bedst fremhæver et alvorligt Billede. Da hun flyttede ud paa Fælleden, gjorde hun ogsaa i den Henseende Skridtet helt ud, idet hun aflagde sin Damedragt paa Gaden og som Overtøj kun bar et Sjal og et Tørklæde over Hovedet.

Det var det forunderlig aandige Præg, der var over hendes Skikkelse, som drog Opmærksomheden hen paa den. Hun havde sit Ydre og sit Væsen helt for sig selv. I hendes Personlighed alene laa hendes Magt; hendes Breve og Digtning er kun et svagt Udtryk for den.

Hun saae ud som en Inspireret; og det var hun ogsaa. Det var ikke tom Tale, naar hun beraabte sig paa Aandens Kraft i hende. Ellers havde hun heller ikke kunnet udrette, hvad hun

sidst af Alle skulde synes skikket til, upraktisk, som hun var af Naturen, og svag og fattig.

Med denne Tro slog hun hver velment Modforestilling ned. Hvor stridende imod al menneskelig Klogskab hun end handlede, kom den altid tilkort, der søgte at overbevise hende med Fornuftgrunde. En af hendes Venner, en Læge, sagde engang: »Naar jeg hører, at Ilia Fibiger vil tage et nyt Barn til sig, iler jeg sporenstregs ud til hende for at foreholde hende det taabelige og uforsvarlige deri og om muligt faa hende fra det. Men det ender altid med, at hun, inden jeg veed et Ord deraf, har faaet mig til at indrømme, at hun har Ret, og at det maa være saaledes«.

I Spøg kunde hun sige om sig selv, at hun havde »den Druknes Mod«, men, laa det end i hendes Natur at vove, Drivfjederen i hendes Færd var dog Bevidstheden om at gaa en højere Magts Ærinde.

Hun havde i sjælden Grad Evnen til at samtale. Forf. af denne Biografi, som da var pur ung, mindes endnu tydeligt visse Samtaler med hende ude i den lille Fattigmandsstue paa Østerfælled.

Ja, der var fattigt! Et malet Træbord, som var stillet ind til Væggen — en Luxus som en Sofa fandtes ikke — dannede Midtpunktet i Værelset, hvor man tog Sæde, hun gerne med det mindste Barn paa Skødet. Den gamle Pjede-I

stal fra Barndomshjemmet, den, hun som lille bar saa stor Respekt for, at hun troede, det var den, der var foreviget udenpaa Almanakken, indtil hun oplystes om, at det var Rundetaarn — tog sig helt prægtig ud i disse Omgivelser, hvor den eneste Vægprydelse var et lille Portræt af Broderen, Adolf Fibiger, tegnet med Blyant af Vilh. Marstrand.

Det var, som om der ikke existerede Andre for hende end den, hun sad og talte med. Maaske var det derfor, hun virkede saa bedaarende paa den Unge, der var uvant med sligt. Hun havde Øre for alt, hvad man havde at sige, ikke paa den overlegne, nedladende Maade, hvorpaa Ældre tit forholder sig overfor Ungdommen, og som er saa krænkende og æggende. Hendes Stemmes bløde, dæmpede Tonefald, hendes sagte, hjertelige Latter gød et eget Fortrolighedens Skær over Ordene. Et Besøg hos Tante Ilia, en Samtale med hende, opfyldte Tanken længe efter og nedlagde mangt og meget i det unge Sind, som aldrig glemtes.

Hun var af Naturen faamælt, men naar hun talte, flød Ordet hende let fra Tungen, og hun havde det rette Udtryk til Rede for Tanken. Talte hun sig en sjælden Gang varm og heftig, blev Stemmen lavere, og den tilbagetrængte Lidenskabelighed, som dirrede igennem den, gav Ordene en egen Pathos. Men sædvanligvis var der over hendes Tale, som over hendes Væsen,

en velgørende Jævnhed, der bevirkede, at man følte sig tryg i hendes Nærværelse og stemt til Fortrolighed.

Man tro ikke, efter hvad før er sagt, at hun var en sygelig Sværmerske. Tværtimod, hun havde sin egen, paa en sjælelig Alvor og en redelig Vilje grundede førstehaands Mening om Ret og Uret, Ægte og Uægte, og hun handlede derefter. Her var ingen godtkøbs Dydsirethed, ingen Leven for Menneskenes Aasyn. Men her var den paa Forstaaelse og Kærlighed hvilende Overbærenhed med Andre. Hun dømte mildt, thi hun saae klart. Hun var vittig, men hendes Vid var uden Brod. Digteren, Professor Goldschmidt, sagde engang om hende til denne Biografis Forf.: »Hun var viis«. Og det er sandt.

Det var oprindeligt hendes Plan at tage to Pigebørn til sig; men Tallet steg efterhaanden til sex, foruden tre, der døde som ganske smaa. Nogle vare et Par Aar gamle, da hun tog dem, men de fleste vare spæde. I Efteraaret 1860 mistede hun det første Barn, som hun selv havde udsøgt sig paa Fødselsstiftelsen, inden hun satte Bo. I December havde hun allerede tre. At holde Tjenestepige kunde der naturligvis ikke være Tale om. En Kone fra Nabolaget gik

hende til Haande med det Groveste nogle Timer om Dagen; ellers var hun ene om alt. Dertil kom literært Arbejde for at tjene Udkommet, thi et Legat paa et Par Hundrede Kroner og i Kr. om Ugen fra Fattigvæsenet for det ene af Børnene var alt, hvad hun havde i fast aarlig Indtægt. Hun skriver ved Juletid 1860:

»Om Morgenen Kl. halv fem, fem — somme Tider senere, somme Tider ogsaa før — staar jeg op for at skrive. Det kan jeg kun gøre, naar her er fuldkommen Ro«.

Hun oversatte en Del, mest Feuilletoner til »Fædrelandet«, hvis Redaktør, Digteren Ploug, som kendte hende fra tidligere Aar, var hende en god Støtte. Ogsaa Orla Lehmann, Vennen fra Ungdomsdagene, besøgte hende tit, naar han som Rigsdagsmand kom til Hovedstaden, og hjalp hende med Udgivelsen af hendes Bøger i de senere Aar; thi denne praktiske Side af Sagen, der altid havde været hende en Gru, var nu uoverkommelig.

I det første Aar paa Fælleden skrev hun den større Fortælling »Magdalene«, som udkom i 1862.

Da Ilia Fibiger skrev, at det ikke var Trang til at faa nogle Børn »at leve for«, som drev hende til den ny Virksomhed, var det vel mere hendes sædvanlige Sky for at tage til de store Ord, naar hun udtalte sine Følelser eller forklarede Bevæggrundene til sine Handlinger, endHJEMMET PAA ØSTERFÆLLED. I I 5

hendes fulde Alvor. Thi den Selvhengivelse, hvormed hun i samfulde syv Aar ofrede sig for sit frivilligt valgte Moderkald, indtil hun segnede under Byrden af det, kunde kun være Udslaget af en Naturdrifts lidenskabelige Krav paa Tilfredsstillelse. Med hele sit Hjerte var hun fra første indtil sidste Stund med i sin Gerning. Digtene »Den Første«, hvor hun skildrer Sorgen over sin første Lilles Død, og »Haab og Frygt« (»Digtninger« 1867) vidner derom. Størstedelen af hendes Breve handler om Børnene. Der er ikke den Egenskab, de viser sig i Besiddelse af, ikke det Fremskridt, de gør, som ikke meddeles. Hver Fold i hendes Hjerte sluttede sig om dem. Om Nogen havde oplyst hende om, at hun ikke havde født dem til Verden, havde hun sikkert maattet tage sin Fornuft fangen, før hun havde indrømmet det. »Husk paa, at jeg er Moder til fire faderløse Børn, og at jeg har hundrede Daler fast at leve af om Aaret«, skriver hun i 1862. En Dag, da hun paa en af sine møjsommelige Vandringer til Byen besøgte nogle af sine Venner, sank hun. strax hun kom indenfor Døren, træt ned paa en Stol og udbrød, overvældet, men salig: »Nu skal jeg da igen have en Lille!«

Det havde længe været hendes Ønske at faa et Barn, der endnu ikke var døbt, for at hun selv kunde give det Navn, men hidtil var det, mærkelig nok, ikke lykkedes hende. Endelig skete det ved et ret mærkeligt Tilfælde.

En Kurv, der viste sig at indeholde et spædt Pigebarn, blev en Dag afgiven ved Døren hos et aldrende Ægtepar af den dannede Klasse, som atter afleverede den med Indhold til Politiet, der forgæves eftersporede Afsenderen. Da Ilia Fibiger hørte derom, tilbød hun strax at antage sig den Lille.

Hun, som i otte Aar ikke havde sat sin Fod i Kirken, vilde selv holde dette Barn over Daaben, i hvilken Anledning der vexledes nogle Breve mellem hende og Fætteren Johannes Fibiger, der dengang var Præst ved

Garnisonskirken i København, og som naturligvis ikke delte hendes Op fattelse af det Kirkelige.

Hvad der var det egentlige Stridspunkt imellem dem, mindes han ikke længer, og det fremgaar ikke klart af hendes Breve. I hvert Fald har det ikke været af den Betydenhed, som Heftigheden af hendes Udbrud lader formode, eftersom han slutteligen uden Betænkning føjede sig efter hendes Ønske. I et af Brevene skinner det tydeligt frem, at den egentlige Grund til hendes ophidsede Stemning var en hemmelig Angst for, at det skulde vise sig, at Barnet alt var døbt, saa hun ikke kunde faa det givet Navn. Efterfølgende Brudstykker af Brevene fremdrages kun, fordi de aabenbarer Sider af hendes Væsen, som det ellers vilde være vanskeligt at belyse.

Store Fejl og Mangler i Karakteren havde Ilia Fibiger ikke. Men hendes Liv var en

uafbrudt Kamp, en stort anlagt Sjæls og et stærkt begærende Hjertes opslidende, vaandefulde Kamp for at finde sig til Rette og selv gøre den bedst mulige Fyldest under saa indskrænkede Livsvilkaar, som Tilværelsen omtrent kan byde den, der helt ud er Menneske. Denne Kamp, der fortærede hendes Liv, kastede dybe Skygger over hendes Sind, der, alvorsfuldt i dets Grundstemning, oprindeligt var saa lyst og harmonisk, og aflokkede hende, mere og mere, efterhaanden som hun følte Kræfterne svigte sig, disse bitre Udbrud, som hun fortrød i samme Nu, de vare undslupne hende, og som i Virkeligheden kun vare Smertensskrig fra hendes overanspændte, forpinte Sjæl.

Ensomheden, og ikke mindst Paavisningen af Søren Kierkegaards Skrifter, havde ogsaa hos hende udviklet et vist Hang til Selvbeskuelse, der ellers ikke i synderlig Grad laa til hende, saaledes som Tilfældet var med Broderen Adolf og især med Mathilde. Hos Ilia antog den Form af overvættes sjælelig Ømtaalighed og Nøjesynethed. Hendes Samvittighed var mer end skrøbelig; den var ved hendes for højt stemte Ansvar-lighedsfølelse som Personlighed bleven ligefrem sygelig.

Til Pastor J. Fibiger.

Juli 1862.

— — — — »Jeg har krænket Idealiteten tit nok i mit Liv, og jeg gør det ikke mere — undtagen, naar det løber af med mig. Og det gør det daglig. Jeg vil ærligt tilstaa dig, at jeg langt bedre kan holde mig paa den rette Vej i det Store, og hvor der virkelig er noget at tabe, end i det Smaa og Daglige, hvor det gælder den himmelske Taalmodighed. Gustave*) har mangen Gang faaet Skænd for ingenting, naar jeg blev fortvivlet over den Lilles Hoste eller ikke formaaede at gætte Grunden til hendes vilde Skrig.

— — — Tro nu ikke andet, end at jeg af ganske Hjerte paaskønner den Venlighed, hvormed du i dit Brev er kommen mig mere end den halve Vej i Møde. Men de faa Skridt, der bliver tilbage for mig, kan jeg ikke gøre. Du kender Udtrykket: skrøbelige Samvittigheder. Enhver Samvittighed, der kristeligt er noget ved, har, tror jeg, sin skrøbelige Side. Gør nu, som du vil, og dersom din Samvittighed ogsaa maa holde fast paa din Fordring, skal jeg dog ikke miskende dig. Men, hvordan det end bliver, saa lad Forholdet imellem os blive ved det Gamle, ved alt, hvad der var godt og hyggeligt i det Gamle. Den eneste Smule Kristendom, jeg tør sige jeg har, bestaar i jævnlig at tænke paa

*) Et af Plejebørnene.

det Ord: Forlig dig med din Modstander, mens du er med ham paa Vejen. Naar man skal forlige sig med sin Modstander, skulde man da ikke kunne forliges med en Ven?«

Nogle Dage senere.

— — — — »I en Række af Aar har det været mit Ønske, i over Aar og Dag min Beslutning, om muligt at faa et lille Barn efter mit Hjerte, som jeg kunde kalde op. Derfor var jeg ikke saa lykkelig ved lille Sofifi, som jeg ellers vilde været. Det faldt tungt og trykkende paa mig, at jeg nu maatte have det femte Barn, før mit Hjerte var fuldt, saa det kunde lukke sig sammen om dem. Det femte Barn, denne uventede Tilvæxt, tyngede mig næsten til Jorden. Men paa at opgive Navnet tænkte jeg ikke.

Nu har jeg dette femte Barn, og det skulde døbes. — Du skiltes fra mig med den Forsikring, at naar jeg blot mødte til rette Tid i Kirken med Barnet, vilde alt være i Orden.

Jeg kommer hjem, lader Arbejder, hvorpaa for en Del min midlertidige Velfærd beror, ligge, syr, strider og slider for at blive færdig med Barnets Tøj, faar mit Hus gjort rent, faar Smække og Skørter givet til Bleg, sender Expres til Byen for at faa mit eneste hvide Skørt vadsket — ak, hvor maa I vel forsynede Mennesker ynkes ved en saadan Menage! — kort, jeg

arbejder mig halv syg og næsten halv vanvittig for at komme saaledes i Orden, at jeg kan have een Dags stille Ro, faa Timers Frihed for huslig Overlæssethed — saa faar jeg Underretning om, at det indtil videre maa stilles i Bero.«

Det endte med, at Pastor Fibiger Søndagen efter indfandt sig i hendes Bolig og døbte dette hendes Hjertes Barn, som hun selv holdt over Daaben og gav Navnene Oswalde Adolfe.

I de første halvfjerde Aar holdt hendes Kræfter nogenlunde ud til den store Gerning, hun havde paataget sig. Endnu i Efteraaret 1863 skrev hun til Pastor Fibiger dette, der viser, hvor ganske anderledes hun har Følelsen af at være sig selv i disse mere naturlige Forhold end i sin Tid paa Hospitalet.

»Du gør dig ingen Idee om, hvad det vil sige Aar ud og Aar ind at vaage om Natten, mens man mest er søvnløs om Dagen, til man til sidst gaar som paa Randen af Afsind. Da jeg var paa Hospitalet, var der noget, som var mig for strengt, som min Personlighed ikke kunde tage det op med — og saa blev undertiden min Personlighed borte. Den trak sig tilbage og sov ud, mens en upersonlig opfattende og kritiserende Bevidsthed arbejdede i dens Sted. Det var ikke

mig; det var, hvad jeg kalder mine Udenomsevner. Og det grusomme Tryk, hvorunder jeg levede, gjorde, at de brød frem paa en vulkansk, uordentlig Maade. Jeg var der ikke, og det Jeg, som ikke var der, tænkte ikke paa noget Du. Forstaar du mig ikke nok? Har jeg i den Periode skrevet noget, som kunde krænke dig, som blot kunde synes uskaansomt fremsat, saa tilregn mig det ikke. Nu, da jeg er til Stede, beder jeg dig inderligt om Forladelse derfor.«

Men med Aaret 1863 vare hendes Kræfter udtømte, og den Tilstand, hun her har skildret, har hun vist næsten til Stadighed lidt under i sine sidste Leveaar. Den Sorgens Tid, der nu oprandt for Landet, gik hende ogsaa dybt til Hjerte og øgede hendes, den Udslidtes, Byrde til Overmaal.

Fra denne Tid er disse Breve.

Til Etatsraadinde Collin.

den 23de April 1864.

»Jeg vidste nok, at jeg til Dem kunde skrive, hvordan det end var; men det er saa underligt i disse grusomme Tider at gaa og være syg af ingenting — nervøst! — Dog forsikrer jeg Dem, at jeg har lidt Helvedes Kvaler, og i Dag er det ikke meget bedre. Jeg laa en Dag ude i Køkkenet og kæmpede med en Besvimelse, der ikke kom videre, end til at jeg tabte Bevidstheden, men

beholdt en dump Følelse af Kval. Jeg begyndte at komme til mig selv igen ved en Smerte i Panden, og efterhaanden som det klarede sig for mig, mærkede jeg, at jeg laa, krummende mig op og ned som en Rødspætte, paa Køkkenbordet og hver Gang huggede min Pande mod Øret paa en Finlapperspand, der stod. Jeg samlede mig lidt og lagde mig paa Sengen; men et Kvarter efter skreg Johanne, og saa maatte jeg af Sted. Det er fem, sex Dage siden, og endnu er mit Øje ganske brunt og gult omløbet. Jeg fortæller Dem det som en Undskyldning for, at jeg tænker saa meget paa mig selv; men De maa tro, det er grueligt i min Stilling at være saa komplet — komplet sprængt, og saa dertil lide som en levende Fisk paa en Stegepande.

Og naar jeg saa tænker paa alle de Saarede!

For Viggo Drewsen haaber jeg, at det skal være forvindeligt, men for Johannes Hage er jeg bange. O, søde Fru Collin, hvad skal vi stakkels Mennesker dog gøre! Hils Fru Ingeborg, om hun vil høre det. Jeg ser, at han ikke har skrevet under mellem dem, der ville have deres Tøj; men derfor er det jo ikke sagt, at han er haardt saaret.

I Onsdags kom min Søster Anna tilfældigvis, og i Gaar kom hun igen og tog Amy og Vally*) med. Hun vilde haft Johanne, men

*) Oswalde.133 HENDES SIDSTE BREVE.

jeg tillod det ikke, da hun umuligt kunde taale det. Her er saa tomt og dødt, det er, som et Lys var slukket i mig, siden Vally er borte. Men Dagens Gerning er jo lettere at overkomme, Doktoren siger, at jeg for alting ikke maa anstrenge mig. Jeg faar Baldrian og styrkende Draaber.

Kære, kære Fru Collin! Har De en venlig Tanke for mig svigtende Menneske? Jeg trænger dertil, og min Fejghed er ufrivillig. Jeg har kæmpet imod. Hvad der nærmest hjælper mig, er at læse lidt; saa falder dog Tankerne hen saa længe. Derfor bad jeg om en Bog. Har De lidt af Walter Scott eller andet, saa laan mig det. Og lad mig fremfor alt vide, hvad De har hørt om Drewsen og Hage.«

Følgende Brev til Samme, uden Datum, er antagelig skrevet lige efter Fredsslutningen:

»Samme Dag, jeg af Fru Ingeborg hørte om Forandringen, havde jeg alt om Morgenen set den af »Fædrelandet«. De kan nok tænke, hvorledes jeg blev til Mode. Men det er jo ligesom et Jordskælv, der gaar igennem Landet og ryster Store og Smaa uden Forskel! Vi skrumper sammen — det kan jo ikke være anderledes — i mange Henseender. Kan der tænkes noget sørgeligere, end hvad der før var vor Glæde og Stolthed: »Danmark er et lille, fattigt Land«. Ja, Danmark er rigtignok blevet et meget lille og et meget fattigt Land!124

Hvad mig selv angaar, er jeg nær ved at tabe Modet. Jeg har ikke blot min rigelige Del af de almindelige Uheld, men alt, hvad egentlig mit er, slaar fejl den ene Gang efter den anden. Skylden maa vel sagtens være min, men jeg bliver ganske træt ved at tænke paa det.«

Hun havde tilmed i Sommeren 1864 den Sorg atter at miste et af sine Børn. Det maa være bleven ført paa Hospitalet og er død der. Den korte Billet, hvori hun underretter Fru Collin derom, lyder saaledes:

»Husker De, hvor lykkelig jeg var over min Lille, fra sidst, jeg var hos Dem? Samme Dag, Onsdag, blev hun syg. Fredag Eftermiddag fik jeg det at vide, og da jeg Lørdag Morgen kom ind, var hun død. Hun laa i sin lille Særk, stiv og kold, kun med et Lagen over. I Dag blev hun begravet. Jeg har selv skuffet Jord paa. Da jeg kom derud, længe efter Begravelsen, var Kisten kun sat ned, og lidt Jord kastet paa, saa Kransene endnu tittede frem. Saa gjorde jeg det selv, saa godt jeg kunde, og lagde de medbragte Kranse over.

De har altid været saa god, saa kærlig imod hende. Jeg takker Dem i denne lille Engels Navn. Farvel. Og Himlen bevare Dem for al Sorg.«125 HENDES SIDSTE BREVE.

De yderst faa Breve, eller rettere Smaabilleder, fra hendes sidste Leveaar ere prægede af Træthedens Modløshed. Den 24de Nov. 1865 skriver hun lige efter Udgivelsen af »Syv Eventyr«.

»Jeg ved ikke, hvorledes det er, jeg føler mig tit saa ensom. Især naar jeg har faaet en Bog udgivet. De, der skulde glæde sig derved, ere borte — Fader, Moder og min ældste Broder. Han især. Han vilde aldrig spurgt om, hvad Bogens Skæbne blev, han vilde have- haft nok, naar han fandt den god. Det er et løjerligt Ord, men jeg føler mig saa bar.

De maa ikke tale, som om jeg havde Kraft. Jeg har kun den Evne undertiden at kunne tage mig sammen i den yderste Nød. Den Dag, De sidst var hos mig, havde jeg haft en Sorg af den Slags, som haardhudede Mennesker kalder ingenting. De har vel næppe været saa lykkelig aldrig at lære, at dette »ingenting« kan gaa En nærmere end betydelige verdslige Tab«. Og den 24de August 1866: — — »Jeg har i denne Sommer længtes efter Naturskønhed, og navnlig Strandskønhed til den Grad, De næppe gør Dem noget Begreb om. Jeg kan ikke

engang lade mig nøje med Begrebet Skovensomhed, jeg har faaet et nyt Ord: Strandensomhed. Men jeg udbeder mig godhedsfuldt af Stranden, at den skal være spejlklar.«126

Det havde oprindelig været hendes Hensigt at opdrage Børnene til Tjenestepiger. Men da hun havde dannet Hjem med dem, og de ganske vare blevne hendes egne, vaagnede ogsaa den naturlige Trang hos hende til at sikre dem Hjem-stedsret i det Samfundslag, hun selv tilhørte, ved at skaffe dem den bedst mulige Skoleundervisning. Rygtet om hendes Virksomhed som Plejemoder havde efterhaanden bredt sig til videre Kredse og vakt Interesse hos adskillige formaaende Personligheder, uden hvis Bistand det ogsaa havde været hende umuligt at friste Livet, allermindst i de sidste Aar, da hendes Kræfter vare udtømte. Det lykkedes hende at faa de ældste af Børnene frit eller for nedsat Betaling i gode Skoler.

Men mest af alt laa det hende paa Sinde at faa dem adopterede, saa de ogsaa overfor Verden vare hendes og ikke ved et Magtord kunde fratages hende eller bruges som Middel til at afpresse hende Penge, hvilket alt var sket. Kløgtige Hoveder paa Østerfælled havde nemlig udfundet, at naar en Dame saaledes slog sig ned i Omgivelser, hvor hun ikke hørte hjemme, saa maatte der begribeligvis stikke noget under. En skøn Dag hørte hun til sin Forundring, at hun i Nabolaget gik for at være en rig Dame, der af Klogskabshensyn skjulte sin Velstand. Hun arbejdede af al Magt paa at faa Sagen ordnet, og den 22de Maj 1866 kunde hun skrive til Axel:HENDES SIDSTE SYGDOM.

»Jeg har da endelig faaet mit Ønske opfyldt, at faa mine Børn adopterede. De hedder saaledes nu Alle Fibiger og ere i »et og alt som Ilia Fibigers ægte Børn at anse«, kun at de ikke tager Arv efter min Familie. Jeg behøver vist ikke at sige dig, hvad Betydning denne Sag har for mig, og af hvor stor Vigtighed den er for mine faderløse Børn. Det er søde smaa Skabninger, og jeg haaber, at de ikke skulle gøre Familienavnet Skam. Jeg beder dig og dine at tænke venligt paa dem og mig, mig og dem, thi vi høre nu lige overfor Verden uadskilleligt sammen.«

Hermed var det Hverv fuldført, som hun, i Følelsen af, at Kræfterne mer og mer svigtede hende, havde nedstemt til, hvad hun i et af sine sidste Breve kalder »at sørge for Børnene, til jeg har faaet dem over de mest uføre Steder paa Vejen«.

Spøgefulde Ord som disse: »Ja, vent kun, til jeg faar voxne Døtre!« forekommer aldrig i Brevene fra de sidste Aar. Hun var træt til Døden.

I Forsommeren 1867 blev hun angrebet af en let Brystbetændelse; men hendes store Svaghed lod strax befrygte det værste. Børnene fjernedes, og nære Slægtninge og trofaste Venner samledes om hende. Dagen før sin Død talte hun for første og sidste Gang til Vennen Johannes Fibiger om Oswald Marstrand. Hun rystede128

over hele Legemet i lidenskabelig Bevægelse. Ellers laa hun stille hen, frigjort for al Bekym-ring, og hviskede af og til smilende noget hen for sig. Da Fru Collin bøjede sig over hende og spurgte om, hvad hun sagde, svarede hun: »Jeg taler med Moder.« Anden Pinsedags Morgen, den iode Juni, døde hun.

Gode Mennesker antog sig hendes Børn.IV.

I et af Brevene til Pastor Fibiger skriver Ilia: »Du har Uret, naar du siger: hvad jeg har gennemgaaet »som Forfatterinde«. Hvad jeg har gaaet igennem, er det: at være en Undtagelse. Hvad dette vil sige, kan du, som staar paa din naturlige Plads, næppe gøre dig nogen Ide om. At være Kvinde, at vide, at jeg som Kvinde staar over al offentlig Anerkendelse, at det, der ellers anses for Lønnen, for mig snarere er en Nedværdigelse, thi den simpleste, naturlige Kvinde, der har Hus og Hjem og passer det, er mer end jeg, der i bedste Tilfælde dog kun bliver en Undtagelse. At være Kvinde og dog skrive!] Efter hele sin Natur, efter sit Hjertes inderlige Attraa bestemt

til selv at være--og saa kun nøjes med at

frembringe, at digte! Selv Dagen før jeg begyndte — skønt færdig med Verden, som jeg da var, var den Udvej aldrig falden mig ind.

Aar i Forvejen — jeg vaagnede op af en forunderlig Drøm og tænkte: Skulde man ikke sværge paa, naar man hørte det fortælle, at den, der drømte saaledes, var født til Digter? Men aldrig kom det i mine Tanker at betragte det anderledes end som en aparte Tilfældighed. Og heri ser jeg min Retfærdiggørelse. Hvad jeg er, eller ikke er, — jeg har ikke selv valgt. Jeg føler mig ikke beskæmmet, lige saa lidt som jeg føler mig stolt, thi jeg tror kun at have gjort, hvad der blev mig budt. Hvorledes jeg har gjort det, det er min Sag; hvad det er, hvad Plads det anvises i Verden, angaar ikke mig. I verdslig Henseende veed jeg kun, at jeg er ganske, ganske retløs. Det har jeg lært, det har jeg følt, og jeg nøjes villigt dermed. Thi megen Løn har jeg faaet forud. Arbejdet selv er Løn, og den Fred og Klarhed, der følger med slig stille Beskæftigelse. Noget Maal har det aldrig været mig, det vigtigste i Verden har det aldrig været mig.«

I store Træk tegner hun sig selv i disse Linjer: hendes tit næsten til Afsind grænsende Selvfølelse, hendes inderlig følte Ydmyghed, hendes dybe Tungsind, den Lidenskabelighed, der dirrer igennem hendes Stil, den, der lyste ud af hendes Øjnes Glød, ulmede bag hendes afdæmpede, beherskede Væsen, klang igennem Stemmens dybe, bløde Tonefald, igennem hendes sagte, nervøse Latter, naar ikke Sansen for detSLUTNING.

Komiske rev hende med sig og gjorde den, skønt altid dæmpet, saa uimodstaaelig hjertelig.

Kernen i hendes Væsen, Drivfjederen til hendes Handlinger, var Lidenskab, en Lidenskab, der, unyttet i de hende som Kvinde naturligt anviste Forholds Tjeneste, men strengt undergivet hendes Idealitetstrang, hendes storladne Fromhed, hendes usvigelige sjælelige Alvors Selvtugt, sporede hende fremad paa hendes Livs brydsomme Veje, indtil Døden gav Fred til det »voldsomme Hjerte — aldrig i Livet forstaaet.«

Skønt uomtvistelig en Digterbegavelse, var hun næppe — hvad hun ogsaa tit nok selv siger — bleven Digter, hvis hun var bleven Hustru og Moder. Thi i hver Fold af sit Væsen var hun Kvinde, og hvis hendes Liv var gledet ind i dets naturlige Spor, saa havde hun sikkert følt sig fuldtud tilfreds, selv i den største Ubemærkethed.

»Al Digtertilværelse er Synd«, siger Søren Kierkegaard, og i et af sine Breve kan Ilia ikke noksom underskrive disse Ord. »Al Digtertilværelse er en Ulykke« — kvindelig set — det er den Selvbekendelse, der smertelig lyder gennem mange af hendes Breve.

Alligevel tog denne Digtertilværelse hende efterhaanden fangen. Hun har skrevet meget. Af hendes Arbejder er der udkommet ikke mindre end tolv Bind: tre Bind Dramaer, Lystspillet »Modsætninger«, tre Bind Eventyr, Fortællingen »Magdalene«, flere Børnebøger og det efter132

hendes Død ved Vilhelm Møller udgivne Bind »Digtninger«, hvortil Søsteren Mathilde har knyttet en kort Skildring af hende. Desuden henligger fire større dramatiske Arbejder i Manuskript, og adskilligt er forkommet i Aarenes Løb.

Det Kvindeideal, som fremstilles i Dramaerne og Eventyrene, er Griseldis-Typens, Kvinden, hvis Kærlighed saa helt har gjort det af med hende som selvstendig Personlighed, at hun sagtmodig taaler hver Ubillighed, ja selv den blodigste Uret, af den Husbond, der har hjemført hende til sin Borg, sin Hytte eller sin Jordhule, alt eftersom Forholdene stiller sig.

Det er dog kun i de Arbejder, der spiller paa det Fantastiskes Omraade — men som desværre ere de langt overvejende i Antal — at disse blodløse Kvindeskikkelser spøger om. Blot noget fra den ydre Verden, som i

Tragedien »Niels Ebbesen« Fædrelandets Nød, kommer til, bliver Skikkelsen til Menneske. I Skildringerne fra det virkelige Liv ere Figurerne levende nok.

Hun er en] god Forteller, fast og knap i sin Form. Hun kan til Tider være uklar — overfor enkelte Ting, hun har skrevet, staar Forstanden stille. Hendes Stil er, uden at være søgt, ejendommelig; Paavirkningen af Søren Kierkegaard, der saa stærkt gør sig gældende i enkelte af hendes Breve, spores kun lidt i bendes Digtning. Udtrykkene, hun betjener sig af, ere ikke altid de gængse, men dække,SLUTNING.

formede efter Øjeblikkets Behov, fortræffeligt og næsten altid kønt over Tanken.

Eventyrene indtager en særegen Plads i hendes Forfatterskab. Der er mange af dem — altfor mange. Tanken er heller ikke altid tilstrækkelig klart udtrykt. Eventyret skal være saa troskyldigt, at selv den troskyldigste kan glædes ved det, og rummer det en dybere sindbilledlig Betydning, da maa den være saa snilde-ligen gemt, at »Historien« alene er den Enfoldige nok. Disse ere som fantastiske, klardunkle Billeder, der drager Læseren forbi, ledsagede af en dæmpet, tungsindig-lidenskabelig, enstonig Musik. Med andre Ord, det er ikke rigtige Eventyr. Skønt de næsten alle indledes med det gammeldags-hyggelige, Fantasien festligt stemmende »Der var engang —«, er det ikke Børn og barnlige Sjæle, de henvender sig til, og deri ligger Forklaringen til, at de have fundet saa faa Læsere, skønt flere af dem ere endog meget smukke.

»Magdalene« er den eneste større Fortælling af det virkelige Liv, Ilia Fibiger har skrevet, og man beklager det, thi den bærer Vidnesbyrd om, at hun paa dette Felt kunde yde noget virkelig godt. Hun havde alle Betingelser derfor: skarp Iagttagelsesevne overfor Livets ydre Foreteelser, rig Erfaring paa Følelseslivets Omraade og den sande Digters Evne til at give sig hen i sit Værk og træde i Forhold til den sympathiske Læser,134

Men desværre lod hun sin rastløse Fantasi kun altfor meget ene om Arbejdet.

At give en indgaaende Skildring og Værdsættelse af hendes Digtning ligger udenfor denne Biografis Plan og over dens Forfatters Evner. Den er ogsaa for tro et Spejlbillede af hendes Personlighed, til at den, der har elsket og beundret hende, skulde kunne se helt uhildet paa den. Det lykkedes hende ikke at gøre sig gældende som Digter. I dette, som i sine øvrige Livsforhold gik hun sine egne Veje og var aldrig at formaa til at rette og lempe sig efter den herskende Smag. Det havde næppe heller været hende muligt, dertil var hendes Digtning for meget Inspirationens Værk. Det var ikke hendes Sag at vælge sit Stof; hun var den Inspirerede, den Undfangende. Maaden, hvorpaa hun forholder sig over for sin Digtergave, er i sjælelig Henseende interessant betegnende for hende, fordi den samtidig aabenbarer den sarteste Kvindelighed og en saa dyb, i sit Væsen saa afgjort kvindelig Lidenskabelighed.

I et af Brevene til Johannes Fibiger skriver hun angaaende sit Forfatterskab.

»Jeg veed, at der er Fejl og meget betydelige Mangler, men jeg veed ogsaa, at der ikke med et eneste falsk Ord, en eneste forloren Talemaade er bødet paa Manglerne. Jeg har gjort, hvad jeg kunde, og ikke forlangt at gøre mere. Det gælder kun, om jeg overhovedet har haftSLUTNING.

Ret til at skrive eller ikke; men i den Henseende føler jeg mig sikker i mig selv. Det er en Sag imellem mig og en højere Magt, ikke imellem mig og de Læsere, som ikke ere komne i mine Tanker, før alt var færdigt — og knap da, naar de ikke bleve nævnte. Derfor spørger jeg ikke om nogen Dom, thi det er jo ikke mig, som dømmes. Man kunde ligesaa gerne skænde paa Postbudet, naar man faar onde Breve.

— — — — I Grunden er jeg snart færdig med det hele Skriveri. Efterhaanden som jeg samler mig mere i mig selv, falder den hele Overflødighed væk.«

Heri turde findes Forklaringen til, at hun ikke slog an som Digter. Den Læser, Digteren ikke har i Tanker, faar

han vanskeligt i Tale. Er hans Digten ham ikke Maal ligesaa vel som Middel, mangler han Kaldsbevidsthedens Ansvarsfølelse og Lydhørhed for, hvad Tiden lønlig fornemmer og forventer, synger han kun ud af sit eget overfyldte, bevægede Sind, men uden at have den Inspirationens Kraft, der bryder ny Baner, saa kan hans Sang vel finde Genklang hos enkelte ligestemte Sjæle, men den gaar de Manges Øren forbi.

For Ilia Fibiger var hendes Digten Midlet til at udlade det Overmaal af aandelig Ballast, som nær havde bragt hendes skrøbelige Livsfartøj til at gaa under. Hun afsatte deri det af136

sit Aandsindhold, der vilde have hæmmet og forkvaklet hendes Livsgerning.

Ensomhedsfølelsen — den bittersøde — Skyheden for Virkelighedens Larm og Færden, med eet Ord: den dybe Melankoli, som virkede hæmmende paa Udfoldelsen af hendes Digterevne, voldte ogsaa, at hendes sidste Livsgerning led Skibbrud, eller rettere, at hun brød sammen under den. Ligesom hun i sin Digten aldrig vilde eller kunde tage imod Andres Raad og Vejledning, saaledes maatte hun ogsaa være ene om sin Gerning. Hellere end ikke at udføre den alene, lod hun sit Liv, knust af sin overmægtige Vilje.

Hun beraabte sig stedse paa, at det maatte være saadan, hun var nu engang, som hun var. Og har Nogen overhovedet Ret til at tale saaledes, saa er det vel den, der, som hun, hverken skyr Offeret eller Ansvaret.

Denne stærke Ansvarlighedsfølelse — den fribaarne Naturs Stillen sig i direkte Forhold til den Magt, den tjener, og hvis Dom den ene underkaster sig — var et saa fremtrædende Træk hos hende. Baade hendes Ydmyghed og hendes Selvfølelse, Dobbelttraaden, der underligt er virket igennem hendes Sjæleliv, bunder i den.

Hun skønnede, at hun ogsaa havde faaet sin Lod af den Mangel paa Levedygtighed, som hendes nærmeste Slægt har lidt under. Men hun vidste ogsaa — hun følte det indtil den højesteSLUTNING.

Grad af Selvsikkerhed — at hun havde faaet saa rige Evner og Kræfter, at hun for ingen Pris turde sætte dem til i ørkesløs Drømmen. Saa tog hun sig sammen, og gennem Sjælekampe, som enkelte af hendes Digte lader ane Voldsomheden af, vandt hun »Lydighedens Fred«.

Men med den stærke Naturs Drift til i hensynsløs Selvhengivelse at gaa ud over sine Evners Rækkevidde, sank hun sammen under Vægten af de Krav, hun stillede til sig selv.